

KUNTA
KUNTO

Heta Malinen

**YSIPYKÄLÄ-HANKKEEN
LOPPURAPORTTI**

Sisältö

Johdanto	3
Ysipykälä nuorten hyvinvointityön edistäjänä	4
Nuorisotyön eri ulottuvuudet	6
Hyvinvointityön määrittely	9
Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma	10
Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma	11
Monialainen lainsäädäntö	12
Onnistumisen edellytykset	13
Tiedolla johtaminen verkostotyön perusta	15
Kummikuntien prosessit	17
Verkoston perustaminen	17
Verkoston toimintasuunnitelma ja työskentelytavat	17
Verkoston kokoonpano ja työskentelyyn sitoutuminen	18
Verkoston viestintä ja tiedonkulku	18
Verkostotyöskentelyn arviointi	19
Uudet verkostotyöskentelyn tavat	20
Monialaiset seminaarit	20
Teematilaisuudet	21
Yhdistetyt verkostot	21
Hankkeen arviointi	22
Hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet	22
Kummikuntien kohdennettujen kehittämistyöskentelyjen arviointi	24
Haastattelut hyvistä verkostoista	27
Hanke lukuina	28
Ysipykälä-hankkeen projektipäällikön loppupohdinta	29
Lähteet	32

<https://www.kuntaliitto.fi/kayttoehdot>

Tekijä:

Heta Malinen

ISBN 978-952-293-963-0 (pdf)

© Suomen Kuntaliitto ry

Helsinki 2025

Kuntaliitto

Toinen linja 14

PL 200, 00101 Helsinki

Puhelin 09 7711

www.kuntaliitto.fi

Johdanto

Ysipykälä-hanke toteutui Kuntaliitossa 1.5.–30.6.2025. Hankkeen tavoitteena oli vahvistaa nuorisolain 9§:ssä säädettyjen kuntien monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa sekä varmistaa verkostojen tehtävien toteutumista muuttuvissa yhteiskunnallisissa rakenteissa, kuten hyvinvointialueuudistuksen ja työllisyysalueuudistuksen yhteydessä.

Hankkeen toimenpiteet jakautuivat kaikkien kuntien monialaisille ohjaus- ja palveluverkostoille suunnattuihin avoimiin toimintoihin sekä kohdennettuun kehittämistyöhön hankkeen alussa valittujen kummikuntien kanssa. Lisäksi hankkeen päättyessä tehtiin tämä koonti hankkeen aikana kootuista huomioista, jotka kohdentuivat monialaiseen yhteistyöhön nuorisolain yhdeksännen pykälän mukaisen työskentelyn osalta.

Hanke toteutettiin opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksella.

Hanketta valmisteltiin monitoimijaisesti ja valtakunnallisesti. Hanketta varten tehtiin laajoja kuulemisia jokaisella aluehallintoalueella ja sen lisäksi kuntia kuultiin valtakunnallisissa työpajoissa. Valmistelutyön perusteella voitiin todeta, että hankkeelle oli tilausta, vaikka kyse ei lainsäädännöllisesti ollutkaan uudesta asiasta. Valmistelutyö toi esiin selkeän tarpeen varmistaa nuorten monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toiminta nuorten palvelujakin koskettaneiden rakenteellisten uudistusten myötä.

Ysipykälä-hankkeen keskeisimpiä toimenpiteitä olivat kohdennetut kehittämistyöskentelyt kummikuntien tarpeisiin 17 kunnan kanssa, nuorten ohjaus- ja palveluverkostojen peruskoulutus jokaisella aluehallintoalueella ja koulutuksen tallenne, toimintakortit tunnistettuihin haasteisiin, NUORI-päivien ohjelmaosuudet vuosina 2024 ja 2025, seitsemän monialaista seminaaria, podcast ja iltapäiväkahvit.

Tämä loppuraportti Ysipykälä-hankkeesta tuo esiin monialaisen yhteistyön lähtökohtia, nuorisotyön merkitystä, monialaista työtä ohjaavia asiakirjoja ja lainsäädäntöä nuorisotyön ja nuorten palvelujen näkökulmasta. Raportti kuvaa myös hankkeen toimenpiteitä sekä niiden toteutumista ja arvioi hankkeen kehittämistyön hyötyjä kunnille.

Tätä loppuraporttia on ollut kirjoittamassa Hankkeen arviointi -luvun osalta myös Kuntaliiton korkeakouluharjoittelija, Elias Westerén. Kiitos Eliakselle kummikuntien loppukyselyjen koonnista, arviointikyselyjen analyysistä ja panoksesta tämän julkaisun kirjoittamiseen.

Heta Malinen, Kuntaliitto, Ysipykälä-hanke

Ysi­py­kälä nuorten hyvinvointityön edistäjänä

Nuorisolain yhdeksän­nen py­kälän mukaisella monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen työskentelyllä pyritään monialaisen yhteistyön vahvistamiseen ja sujuvoittamiseen sekä toimintarakenteiden ja välineiden luomiseen nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseksi. Monialaisella verkostotyöllä on merkitystä kunnan kokonaisvaltaisen nuorisopolitiikan edistämiseksi, monialainen verkosto pyrkii omalla toiminnallaan myös varmistamaan kokonaistaloudellista ajattelua. Ennen kaikkea, verkostotyön tärkein tavoite on tukea lasten ja nuorten hyvän elämän edellytyksiä.

Nuorisolain (1285/2016) yhdeksäs py­kälä ohjaa kuntia monialaisesta työstä näin: Yhteistyön varmistamiseksi kunnassa on oltava paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä. Verkoston tai muun vastaavan yhteistyöryhmän lakisääteisenä tehtävänä on: 1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi; 2) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta; 3) edistää yhteistyötä nuorisotoiminnan toteutumiseksi.

Tämä lainsäädännöllinen ohjaus on kirjattu lakiin ensimmäisen kerran vuonna 2011, silloin seitsemäntenä py­kälänä. Vuoden 2016 nuorisolain uudistuksen yhteydessä py­kälää muokattiin ja muun muassa listaus verkostojen jäsenistä poistui lakitekstistä, mutta jäi hallituksen esitykseen.

Lähivuosien rakenteelliset muutokset ovat vaikuttaneet nuoriin liittyvään monialaiseen yhteistyöhön. Kuntiin ja hyvinvointialueille on muodostunut uusiakin verkostoja, joissa käsitellään myös lasten ja nuorten asioita. Hyvinvointialueuudistus sekä työllisyysalueuudistus ovat vaikuttaneet nuorisolain yhdeksän­nen py­kälän mukaiseen ohjaus- ja palveluverkostotyöskentelyyn. Nuorten kasvu- ja elinolojen varmistamiseksi ja parantamiseksi tarvitaan monialaista yhteistyötä. Yhä useampi asia nuorten elämässä koskettaa useita hallinnonaloja ja vaatii toimiakseen laadukasta yhteistyötä, jossa on huomioitava kokonaisuus. Tilannekuvan muodostaminen vaatii jokaiselta nuorten parissa työskentelevältä toimialalta näkemystä, ja asiantuntijuuden jakaminen on oleellisessa roolissa yhteistyön onnistumisessa. Nuorten kasvu- ja elinolojen, nuorisopolitiikan ja laajemmin nuorten hyvinvointityön edistäminen vaatii yhteistyötä niin käytännön työn varmistamisen osalta, kuin myös asioiden valmistelussa, suunnittelussa ja toiminnan ohjauksessa.

Lisäksi nuorten hyvinvoinnin ja verkostojen johtamista tarvitaan. Verkostojen moninaisuus vaatii yhteensovittamista, jotta päästään kokonaisvaltaisesti edistämään nuorten hyvinvointia. Verkostojen moninaisuudesta, niiden tavoitteista ja työskentelytavoista tarvitaan tietoa, ymmärrystä ja osaamista. On myös todettava, että verkostojen keskinäisessä tiedonkulussa ja vuoropuhelussa olisi tarkasteltavaa. Resurssien ollessa niukkoja verkostotyöskentelyä on syytä tarkastella kriittisesti, silläkin uhalla, että joistain verkostojen omistajuuksista pitää luopua. Nuorten hyvinvointityön edistämiseksi verkostoja on monen tasoisia, osa lakisääteisiä, osa tarveperustaisia, osa työntekijätasoisia, osa viranhaltijatasoisia. Millä tavoin verkostot pystyvät hyötymään yhteistyöstä? Verkostojohtajuutta ei ole määritetty nuorisolaissa. Tämä on aiheuttanut kunnissa verkostojohtamiseen liittyvää epäselvyyttä, ja verkostojohtajaksi on päätynyt myös sellaisia työntekijöitä, joilla ei ole luontaisesti roolia ja mahdollisuutta omassa työnkuvassaan toimia verkostojohtajana, ei ehkä myöskään osaamista olla tässä roolissa.

On syytä pitää mielessä, kun tarkastellaan ysipykälän mukaista verkostotyöskentelyä, ettei verkosto ole asiakastyön verkosto, vaan verkoston tarkastelukulmana on nuorten kasvu- ja elinolot, palvelujen yhteensovittaminen ja nuorten oman toiminnan mahdollistaminen. Tämä tuo myös pohdintaan sen, mille tasolle verkostotyö asettuu; koostuuko verkosto viranhaltijoista vai työntekijöistä? Mihin tieto verkostosta leviää ja miten toimenpiteet jalkautuvat. Päivänselvää on, että linja työntekijöiltä arjen havainnoista viranhaltijoille toimenpiteiden linjaamiseksi ja jalkauttamiseksi sekä päättäjille suuntien ja tulevaisuusodotusten edistämiseksi tulee olla kunnossa. Yhtä lailla tämän tiedonkulun ketjun soisi toteutuvan myös toisin päin, jolloin strategiat ja suunnitelmat ohjaavat työtä, jota viranhaltijat toimeenpanevat ja työntekijät toteuttavat. Mutta yhä vaan vuoropuhelun tulee olla toimivaa suuntaan ja toiseen.

Hyvän tahdon ja ymmärryksen lisäksi tarvitaan konkretiaa. Hankkeen aikana on tullut selväksi, että monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat työntekijät, toimialaan katsomatta, haluavat nuorille hyvää. Käytännössä tämä ei kuitenkaan aina mahdollistu. Hyvinvointialueilta on tullut selkeä viesti siitä, että he toteuttavat omassa taloustilanteessaan ensisijaisesti heille kuuluvia lakisääteisiä tehtäviä. Herää kysymys nuorten monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston työskentelystä: nähdäänkö se lakisääteisenä tehtävänä hyvinvointialueella. Nuorisolaissa on ollut aiemmin listaus toimijoista, joita verkostossa on hyvä olla. Kyseessä on alkujaan viranomaisten välisen yhteistyön vahvistamista varten koottu ryhmä. Nyt tuota listausta ei laista löydy, vaan se on tausta-asiakirjassa nuorisolain 2016 uudistuksen yhteydestä. Hallituksen esitys (111/2016 vp) kuitenkin toteaa, että edelleen tarpeen mukaan verkostosta tulisi löytyä opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimien sekä työ-, poliisi- ja puolustushallinnon edustajat. Lisäksi verkostoon on hyvä kuulua muita viranomaisia esim. kunnan kulttuuri-, liikunta- tai kirjastotoimesta, nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön edustajat sekä toisen asteen koulutuksen järjestäjät. Ja verkoston olisi hyvä olla vuorovaikutuksessa lisäksi seurakuntien, järjestöjen ja muiden nuorille palveluita tuottavien tahojen kanssa. Hankkeen myötä on tullut pohdintaan, tietävätkö nämä toimijat, että heiltä odotetaan ysipykälän mukaista verkostotyöskentelyä.

Laadukkaaseen verkostotyöskentelyyn osallistuminen vaatii työaikaa ja se vaatii sitoutumista. Tästä syystä on selkeintä, että osallistuvalla jäsenellä on taustaorganisaation lupa ja tuki osallistua ysipykälän mukaiseen verkostotyöskentelyyn. Usein monialaista ohjaus-

ja palveluverkostoa perustettaessa toimijoita pyydetään nimeämään edustaja nuorten monialaiseen ohjaus- ja palveluverkoston. Tämä voi olla virallinen nimeämispyyntö ja virallinen nimeäminen, sitten kunnan päättävä toimitus hyväksyy kokoonpanon ja antaa verkostolle mandaatin. Se kuinka paljon verkostotyö sitoo toimijoita, on syytä olla yhteisesti selvillä, näin ollen matkan varrella ei tule odottamattomia tilanteita vastaan, jossa toimijat eivät pystykään esimerkiksi jalkauttamaan verkostossa nousseita asioita. Toki huomioitavaa on myös se, että missä tilanteessa verkostosta nousseet asiat voidaan todentaa jokaisen osallistuvan jäsenen/organisaation perustehtävässä.

Nuorisotyölle on aina ollut ominaista tehdä työtä yhteistyössä toisten toimijoiden kanssa. Nuorisotyölle yhteistyö ei ole vain tapa toimia, vaan se on luontainen osa nuorisotyötä. Nuorisotyössä nuorten hyvinvointi nähdään yhteistyön tuloksena ja hyvinvoinnin rakentaminen on monen eri toimijan vastuulla. Nuorisotyö rakentuu, niin nuorten parissa tehtävässä työssä, kuin verkostotyössä yhteisöllisyyden ja luottamuksen varaan.

Nuorisotyön eri ulottuvuudet

Nuorisotyön itseisarvo ja omaleimaisuus näyttäytyvät monialaisessa yhteistyössä työorientaation erityisyydellä. Nuorisotyössä edistetään luontaisesti nuorten hyvinvointia monessa eri tulokulmassa. Nuori nähdään arvokkaana sellaisena kuin hän on, omassa elämäntilanteessaan ja elämänvaiheessaan ja samaan aikaan tuetaan nuoren kasvua siihen suuntaan, että jokainen nuori löytäisi itsellensä merkityksellisen paikkansa yhteiskunnassa. Nuorisotyön tavoitteena on tukea nuoren kasvua ja oppimista sekä vaikuttaa siihen, että heidän ympäristönsä muuttuisi paremmin nuoria tukevaksi (Kauppinen & Kiilakoski, 2023). Tämä tuo myös nuorisotyön tehtävään vaikuttamistyön ja nuorten tulkinta toimimisen.

Tähän raporttiin on koottu muutama teoreettinen tarkastelu nuorisotyön eri ulottuvuuksista tuodakseen esille sen, miten kokonaisvaltainen merkitys itsessään nuorisotyöllä on nuorten hyvinvointiin ja sen yhteiskunnalliseen vaikutukseen. Lisäksi tämän tarkastelun on tarkoitus luoda ymmärrystä nuorisotyöstä yhtenä toimijana monialaisessa yhteistyössä. Monialaisen yhteistyön perusta on toisten toimijoiden työn tuntemisessa. Tämä olkoon yksi nosto tuntemisen edistämiseksi.

Juha Niemisen (2007) nuorisotyön funktiot: sosialisatiofunktio, personalisaatiofunktio, kompensatiofunktio ja resursointi- ja allokoitiofunktio tarjoavat teoreettisen kehyksen nuorisotyön tehtävien ymmärtämiseksi.

1. Sosialisatiofunktio

Nuoren kasvattaminen yhteiskunnan jäseneksi – normien, arvojen ja toimintatapojen oppiminen.

- Kasvatuksellinen funktio:
  - Nuorisotyö tukee nuoren sosiaalistumista yhteiskuntaan tarjoamalla turvallista, arvopohjaista tukea identiteetin ja yhteiskunnallisen kiinnittymisen kehityksessä.
  - Nuorisotyön kasvatusote perustuu kumppanuuteen ja nuoren oman toimijuuden tukemiseen.

- Kulttuurinen funktio:
  - Nuorisotyö auttaa nuorta sosiaalistumaan nuoren omiin yhteisöihinsä ja yhteiskuntaan kulttuurisen osallisuuden kautta.
  - Nuorisotyö mahdollistaa oman kulttuurin luomisen ja sen kautta yhteiskuntaan liittymisen.

2. Personalisaatiofunktio

Yksilöllinen kasvu, itsetuntemuksen kehitys ja omien vahvuuksien löytäminen.

- Kasvatuksellinen funktio:
  - Nuorisotyö tukee nuoren henkilökohtaista kasvua, arvojen ja identiteetin rakentamista.
  - Auttaa nuorta löytämään oma paikkansa elämässä ja yhteiskunnassa.
- Taloudellinen funktio:
  - Nuorisotyö tukee nuoren elämänhallintaa, valmiuksia koulutukseen ja työelämään osana nuoren henkilökohtaista kehitystä.
  - Vaikka nuorisotyö ei tähtää suoraan työllistämiseen, vahvistaa nuorisotyö nuoren valmiuksia toimia aktiivisena yksilönä yhteiskunnassa.

3. Kompensaatiofunktio

Epätasa-arvoisten lähtökohtien tasaaminen, syrjäytymisen ehkäisy ja vaihtoehtoisten polkujen tarjoaminen.

- Sosiaalinen funktio:
  - Nuorisotyö tarjoaa nuorille turvallisia tiloja, luotettavia aikuisia ja yhteisöllisyyttä.
  - Ehkäisee syrjäytymistä ja tarjoaa kompensatiota niille, joilta puuttuu muuta tukea tai rakenteita.
- Taloudellinen funktio (myös tässä):
  - Nuorisotyö tukee nuoria, joilla ei ole pääsyä muihin palveluihin, esimerkiksi koulutuksen tai työn ulkopuolella olevia nuoria.
  - Vahvistaa nuoren sosiaalista pääomaa ja toimijuutta kompensoimalla rakenteellisia puutteita.

4. Resursointi- ja allokoitiofunktio

Nuoren tukeminen resurssien ja mahdollisuuksien löytämisessä ja käyttämisessä.

- Poliittinen funktio:
  - Nuorisotyö tukee nuoren toimijuutta ja osallistumista yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja se myös tarjoaa välineitä vaikuttamiseen.
  - Allokoi osallistumisen ja vaikuttamisen resursseja nuorten käyttöön, esimerkiksi nuorisovaltuustot ja osallisuustoiminta.
- Taloudellinen funktio:
  - Nuorisotyö antaa nuorille tietoa, taitoja ja väyliä oman tulevaisuuden rakentamiseen.
  - Auttaa nuorta hyödyntämään yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia, kuten koulutusta, palveluita ja verkostoja.

Tomi Kiilakoski (2013) puolestaan kuvaa nuorisotyötä suhdeteorian pohjalta, miten nuorisotyö tukee nuoren kasvua ja kehitystä suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöönsä. Suhdeteoriassa esiintyy kuusi eri suhdetta:

- Nuoren suhde toisiin nuoriin
- Nuoren suhde luotettaviin aikuisiin (sukupolvisuhteet)
- Nuoren suhde palvelujärjestelmään ja rakenteisiin
- Nuoren suhde alueeseen ja lähiympäristöön
- Nuoren suhde yhteiskuntaan
- Nuoren suhde globaaliin maailmaan ja luontoon

Suhdeteoriaan ja nuorisotyön perussuunnitelmiin pohjautuen todetaan nämä nuorisotyön tulokulmat (Kiilakoski, Kinnunen & Djupsund, 2015):

1. Nuorisotyötä tehdään, koska nuoruus on erityinen elämänvaihe
Nuoruus on identiteetin, yhteisön ja tulevaisuuden rakentamisen aikaa. Nuorisotyö tukee nuorta tässä murrosvaiheessa tarjoamalla tilaa, aikaa ja turvallisia aikuisia.
2. Nuorisotyötä tehdään nuorten osallisuuden vuoksi
Nuorisotyö pyrkii tunnistamaan ja vahvistamaan nuorten ääntä ja toimijuutta yhteiskunnassa. Se ei ohjaa nuoria valmiiksi valittuihin muotteihin, vaan mahdollistaa heidän oman vaikuttamisensa ja osallistumisensa.
3. Nuorisotyötä tehdään vapauden ja valinnan mahdollisuuksien puolesta
Nuorisotyö perustuu vapaaehtoisuuteen - nuori valitsee itse, osallistuuuko. Tämä tekee nuorisotyöstä erityisen: ei pakkoa, ei suorituksia, vaan mahdollisuus kokeilla, epäonnistua ja kasvaa.
4. Nuorisotyötä tehdään, jotta jokaisella nuorella olisi paikka maailmassa
Kiilakosken mukaan nuorisotyö luo kuulumisen kokemusta ja tukee nuoren paikkaa yhteiskunnassa. Nuorisotyössä ei kysytä, mitä hyötyä nuoresta on yhteiskunnalle, vaan miten yhteiskunta voi palvella nuorta.
5. Nuorisotyötä tehdään eettisestä velvollisuudesta
Nuorisotyö ei ole vain palvelu, vaan eettinen teko: sen tehtävä on suojella nuoruuden arvoa ja mahdollistaa ihmisarvoinen elämä. Kiilakosken ajattelussa nuorisotyö on hiljaisen huolenpidon ja toivon työtä - sitä tehdään, jotta yhteiskunta ei unohtaisi nuoria.

Nuorisotyötä on myös tarkasteltu sosiaalipedagogisesta viitekehyksestä. Elina Nivala ja Sanna Ryyänen (2017) pohtivat artikkelissaan nuorisotyön kytköksiä sosiaalipedagogiikan yhteisöpedagogiikan rinnalla. Nuorisotyön työmuodoissa ja toimintaympäristöissä tunnistetaan sellaisia piirteitä, joita voidaan pitää sosiaalipedagogisina, vaikka työn lähtökohta ei olisikaan sosiaalipedagogisessa ajattelussa. Nivala & Ryyänen kuvaavat nuorisotyön tehtävää ja merkitystä näin:

Nuorisotyötä tehdään:

1. Nuoren hyvän elämän tukemiseksi
Nuorisokasvatuksen perimmäinen tehtävä on tukea nuorten mahdollisuuksia elää hyvää, merkityksellistä ja ihmisarvoista elämää. Hyvä elämä ei määrity vain ulkoisin kriteerein (kuten koulutus, työ), vaan siihen kuuluvat myös osallisuus, ihmissuhteet, turvallisuus, kuulluksi tuleminen ja toivo tulevaisuudesta.
2. Toimijuuden ja osallisuuden vahvistamiseksi
Nuorisotyön tehtävänä on vahvistaa nuorten toimijuutta eli kykyä vaikuttaa omaan elämään ja ympäristöön. Kasvatus on tapa mahdollistaa se, että nuori voi olla ja tulla joksikin omilla ehdoillaan - ei ainoastaan sopeutua vallitseviin normeihin.
3. Yhteisöllisyyden rakentamiseksi
Nuorisotyötä tehdään, koska ihmiset tarvitsevat yhteisöjä ja kuulumisen kokemusta. Nuorisotyön tilat ja toimintamuodot voivat olla harvinaisia vapaita tiloja, joissa nuori saa olla oma itsensä ilman vaatimusta suorituksista.
4. Eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi
Nuorisokasvatus pyrkii purkamaan eriarvoistavia rakenteita ja tukemaan niitä nuoria, jotka ovat haavoittuvassa asemassa. Kyse ei ole yksilön ongelmista vaan rakenteellisesta oikeudenmukaisuudesta: nuorisotyö tuo näkyväksi, että syrjäytyminen on yhteiskunnallinen eikä pelkästään yksilöllinen ilmiö.
5. Kestävän ja inhimillisen yhteiskunnan rakentamiseksi
Kasvatus ei ole vain yksilöiden tukemista, vaan myös tapa muuttaa yhteiskuntaa inhimillisempään ja kestävämpään suuntaan. Sosiaalipedagogiikan eetos näkyy tässä: kasvatus on yhteiskunnallista toimintaa, jonka kautta voidaan vahvistaa demokraattisia arvoja, oikeudenmukaisuutta ja ekologista vastuullisuutta.

Hyvinvointityön määrittely

”Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa on hyvinvointia ja terveyttä tukevaa ja edistävää laaja-alaista yhteistyössä tehtävää kuntien toimintaa, jossa oman työn lisäksi hyödynnetään laajasti eri toimijoiden osaamista tukemassa asukkaiden hyvinvointia. Myös asukkailla on oma roolinsa hyvinvoinnin edellytysten hyödyntämisessä.” (Kuntaliitto, 2025.)

Kuntaliitossa koottu määritelmä korostaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen laaja-alaisuutta kuntien eri toimialojen toiminnassa. Kunnat tarvitsevat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön myös hyvinvointialueita, järjestöjä, yrityksiä sekä myös eri viranomaisia. Kuntaliitossa koottu määritelmä tuo esiin myös sen, että kuntalaisilla itselläänkin on vastuu hyödyntää kuntien ja muiden toimijoiden tarjoamia mahdollisuuksia oman hyvinvointinsa ja terveytensä edistämiseen tai ylläpitämiseen, huomioiden kuntalaisen omat voimavarat.

Kunnat yhdessä hyvinvointialueiden ja muiden organisaatioiden kanssa luovat hyvinvoinnin edellytyksiä kuntalaisille. Kunnan tehtäviin kuuluu esimerkiksi hyvinvointia tukevan elinympäristön, palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden varmistaminen ja niiden

laatu. Lisäksi hyvinvointia tukevat osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokonaisuudet liittyvät läheisesti kuntien toimintaan. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi kyse on ennen kaikkea ennaltaehkäisevän työstä, jota voidaan kohdentaa esimerkiksi alueellisesti tai väestöryhmittäin. Hyvinvointia edistävä toiminta ja ympäristö mahdollistavat valtaosalle väestöä hyvän asuin- ja elinympäristön sekä toimivan arjen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä on laaja ja kunnassa eri hallinnonalojen on tehtävä yhteistyötä sen toteuttamisessa. Lisäksi kunnan ja hyvinvointialueen tulee tehdä yhteistyötä ja tukea toisiaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuudessa. Näillä kahdella toimijalla on myös vuosittainen velvoite neuvotella keskenään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asioista sekä huomioida neuvotteluissa ja yhteistyössä myös muut toimijat kuten järjestöt, yritykset ja julkisen sektorin toimijat. Lisäksi kuntien ja hyvinvointialueen tulee edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä.

Hyvinvointia ja sen edistämistä voidaan tarkastella yksilötason, laajemmin yhteisön tai jonkun tietyn ryhmän (esim. ikäryhmä tms.) tasoilta. On hyvä huomioida, että lähestymistavalla on suuri merkitys sille, millaisia toimenpiteitä tai toimintamalleja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi käytetään kohderyhmää ajatellen. (Niemi, 2024 ja Kuntaliitto)

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma

VANUPO, eli valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma määrittää kansalliset linjaukset nuorisotyön- ja politiikan kehittämiseen hallituskaudella. Ohjelman sisältö muodostuu hallitusohjelman nuoria koskevista kirjauksista. Vuosien 2024–2027 VANUPO toteuttaa pääministeri Orpon hallituksen ohjelman kirjausta: ”Hallitus laatii laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielen-terveyden ongelmien paikkaamiseksi. Vahvistetaan moniammatillista työtä nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.” Ohjelma toteutuu laaja-alaisin toimenpitein ja hallinnonalojen rajat ylittäen keskittyen hallitusohjelman mukaisiin tavoitteisiin. VANUPO:n avulla hallitus tiivistää nuorten hyvinvointityön poikkihallinnollista johtamista. Nuorten hyvinvoinnin toteutumisen esteisiin vaikutetaan valtion, hyvinvointialueiden ja kuntien toimenpiteillä huomioiden myös perheiden tukeminen lapsuuden ja nuoruuden aikana. Vastuu VANUPOon kirjattujen nuorten kasvu- ja elinoloja kehittävien toimenpiteiden toteuttamisesta on julkishallinnolla. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus osoittaa kokonaisvastuun nuorten hyvinvointityön johtamisesta opetus- ja kulttuuriministeriöön.

VANUPO nostaa esiin, että nuorten kasvu- ja elinoloja voidaan parantaa johdonmukaisella, tutkittuun tietoon perustuvalla ja koordinoitulla nuorisopolitiikalla. Mikään tietty hallinnonala tai toimenpide ei voi ratkaista nuorten hyvinvointivajetta yksin. Tämä huomio toteutuu käytännössä monialaisessa yhteistyössä. Kokonaisvaltaisen nuorisopolitiikan keskiössä on nuori ja hänen hyvinvointinsa sekä lähiyhteisönsä, eivät erilaiset asiakkuudet tai järjestelmä. Tuloksellista nuorisopolitiikkaa johdetaan käyttämällä nuoria koskevan tutkimustiedon tuloksia nuorisopoliittisten linjausten ja päätöksenteon perustana.

VANUPO:lla ja kansallisella lapsistrategialla on yhteys toisiinsa. Kansallisen lapsistrategian taustana on Suomea velvoittava YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Sopimuksen mukaan jokainen alle 18-vuotias henkilö on lapsi. Kuten VANUPO laaditaan jokaiselle hallituskaudelle, laaditaan myös poikkihallinnollinen toimeenpanosuunnitelma lapsistrategian

linjausten toteuttamiseksi. Tämän suunnitelman toimenpiteet linkittyvät vahvasti VANUPO 2024–2027 kaikkiin kolmeen toimenpidekokonaisuuteen (koriin). Nykyisessä VANUPO:ssa hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi on jaettu kolmeen koriin: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin, Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielenterveyden tukemiseen ja Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla. Kunkin toimenpidekokonaisuuden alla toimenpidelistaus, mitä hallituskaudella asian edistämiseksi tehdään. VANUPO:n ja lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman toimet sovitetaan yhteen.

Nykyiseen VANUPOon on kirjattu myös kunnallisen perusnuorisotyön kehittämisprosessi. Tähän prosessiin kuuluu soveltuvin osin yhteistyö monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen kehittämistyön kanssa, jota opetus- ja kulttuuriministeriö, aluehallintovirastot sekä Kuntaliitto toteuttavat kuntien kanssa. Kuntaliitto on toteuttanut Ysipykälä-hanketta verkostojen työn tueksi hankesuunnitelman mukaisesti. Hankkeen rahoitus päättyy kesäkuuhun 2025. Ohjaus- ja palveluverkostojen kehittämistyössä on otettu huomioon yhdyspinnat hyvinvointialueiden nuorten kasvu- ja elinoloja tukevaan työhön sekä TE-uudistukseen. (Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma (VANUPO) 2024–2027, 2024.)

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma

Lapsistrategian pohja on monialaisessa ja poikkihallinnollisessa työskentelyssä huomioiden kansalaisten osallisuus. Kansallisen lapsistrategian toimeenpanon lisäksi kunkin hallituksen tehtävänä on laatia ja toteuttaa tarkempi toimeenpanosuunnitelma lapsistrategian linjausten toteuttamiseksi omalla toimintakaudellaan. Hallituskauden toimeenpanosuunnitelman vastuutoteuttajina toimivat eri ministeriöt yhteistyössä yhteiskunnan eri toimijoiden kanssa, näitä toimijoita ovat valtion lisäksi aluehallinto ja kunnat. Toimeenpano nivoutuu yhtäältä hallitusohjelmaan ja toisaalta lapsistrategiaan perustuviin laajempiin periaatteellisiin tavoitteisiin. Lapsistrategiatyö kiinnittyy tiiviisti toimijoiden strategiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Lapsistrategian suosituksissa nousee keskeisesti esiin lapsen edun ensisijaisuuden toteutuminen. Suosituksia toimeenpano-ohjelma antaa lapsivaikutusten arviointiin, työn koordinointiin, tiedonkeruuseen ja tilastoihin, resursseihin, lasten osallisuuteen, lapsikaupan ehkäisyyn, perheiden tukemiseen mm. erotilanteissa, lasten (mielen) terveyteen, ilmastonmuutoksen vaikutukset lapsiin, lapsiperheköyhyyteen sekä maksuttomien ja edullisten harrastusten varmistamiseen.

Lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma kuvaa, että lapsia koskevaa tietoa on runsaasti, mutta se on hajallaan ja tästä syystä tietoa on usein vaikea hyödyntää päätöksenteon tukena. Ja vaikka lapsia koskevaa tietoa on saatavilla, on siinä myös puutteita. Erityisesti tietoa kaivataan haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja terveydestä. Kattavan tietopohjan kehittäminen vaatii usean eri toimijan yhteistyötä. Tärkeää on, että tunnistetaan erilaiset mahdollisuudet kehittää ennakoivia ja ehkäiseviä toimintamuotoja ja varhaista tukea sekä vahvistaa palveluja tietoon, tarpeeseen ja yksilöliisiin palvelupolkuihin perustuvalla tavalla.

Myös kansallinen lapsistrategia ja sen toimeenpanosuunnitelma toteaa, että sillä on vahva yhteys valtakunnalliseen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan (VANUPO). (Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma pääministeri Orpon hallituskaudelle, 2024.)

Monialainen lainsäädäntö

Monialainen yhteistyö pohjautuu monen toimialan lainsäädäntöön. Lait on säädetty varmistamaan monialaisen yhteistyön toimivuutta. Nuorisolain (1285/2016) yhdeksäs pykälä ohjaa kuntien kokoamien nuoriin kohdentuvien monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa. Nuorisolain lisäksi monialaisesta yhteistyöstä säädetään muun muassa näissä laeissa:

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)
- Terveydenhuoltolaki (1326/2010)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Perusopetuslaki (628/1998)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä (381/2023)

Lisäksi nuorten monialaiseen yhteistyöhön kytkeytyy hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, jota ohjataan myös lainsäädännöllä. Kuntalain ensimmäinen pykälä määrittää kunnan tehtäväksi asukkaiden hyvinvoinnin edistämisen. Lisäksi kuntalain 39§:ssä on määritelty valtuuston tehtäväksi kuntastrategia, jonka sisällöissä on huomioitava hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Kuntalain lisäksi useissa erityislaeissa on määritelty joko kunnan tai hyvinvointialueen tehtäväksi asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen. Osassa laeista on myös tarkennettu esimerkiksi suunnitelmavelvoitteiden muodossa tarkempia toteuttamistapoja hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, kuten esimerkiksi lastensuojelulaki ja siihen liittyvä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelma.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä edellyttää, että ”kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista.”

Nuorisolain mukaisessa ohjaus- ja palveluverkostotyössä on poikkeuksellista muihin monialaista työtä ohjaaviin lakeihin nähden verkoston kolmas tehtävä, jossa verkostoa ohjataan mahdollistamaan nuorten omaehtoinen toiminta. Nuorisolain hengessä nuorten osallisuus läpileikkaa siis tässäkin aiheessa. Asiakasosallisuus aiheena pureutuu usein palautteisiin, asiakkaan mukanaoloon omassa asiassa ja mahdollisesti kokemusasiantuntijuuteen, mutta itsessään toimijuuden mahdollistaminen ei monialaisessa työssä ole mitenkään yleistä. Ehkä se tästä syystä näyttäytyy myös ysipykälän mukaisessa työskentelyssä kaikkein heikoimmin toteutuneelta tehtävältä, vaikka lähtökohdiltaan se vastaa monen toimijan arvopohjaa. Monialaisessa työssä on myös käsitteiden sovittamista, yhteisen ymmärryksen luomista, kuten tässäkin, ensinnäkin mitä omaehtoinen toiminta

kullekin toimijalle tarkoittaa. Ysipykälä-hankkeen yhteydessä järjestetyssä monialaisessa seminaarissa pohdittiin nuorten osallisuutta ja tätä omaehtoista toimintaa. Tuossa keskustelussa tuli esiin, että omaehtoinen toiminta nähtiin myös rajoja rikkovana, niin, että nuoret ottavat vallan haltuunsa ja tekevät asioita uhmaten, omaehtoisesti.

Onnistumisen edellytykset

Nuorisolain ysipykälän mukaiseen monialaiseen työskentelyyn liittyviä haasteita on koottu monista aineistoista. Jo hankkeen valmisteluvaiheessa saatiin paljon tietoa, mitkä asiat ovat olleet verkostotyöskentelyn koetinkiviä. Myös kummikuntahakemukset todensivat ja toivat esille ysipykälä-työskentelyyn liittyviä vaikeuksia. Yhtä lailla aiempien hankkeiden havaintoja on tunnistettu Ysipykälä-hankkeen aikana kootuista haasteista. Hankkeen aikana on kohdattu verkostotoimijoita erilaisissa tilaisuuksissa, joiden yhteydessä on käyty keskustelua kuntien verkostojen toiminnasta. Myös näissä keskusteluissa seuraavat haasteet ovat saaneet olomuotonsa.

1. Verkoston tehtävät ja tavoitteet epäselviä
Monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston tehtävien ja tavoitteiden epäselvyys liittyy yhteisen tavoitteen tai merkityksen ontumisena. Verkoston jäsenet eivät tiedä, miksi ollaan koolla ja työskentelytavat eivät pohjaudu tavoitteellisuuteen. Nuorisolaki määrittää verkoston tehtävät, mutta näiden käytäntöön vieminen ei toteudu tai tehtäviä toteutetaan puheen tasolla. On myös mahdollista, ettei ysipykälän lakipohjaa tunneta, jonka vuoksi verkoston tehtävät eivät ole jäsenillä tiedossa.
2. Verkoston kokoonpano
Monialaisten verkostojen kokoonpano voi olla vajavainen, verkostoon ei saada kaikkia tarvittavia edustajia paikalle ja se vaikuttaa kokonaiskuvan hahmottamiseen. Verkoston kokoonpano voi myös muuttua tiheään työntekijävaihdosten vuoksi, jolla on vaikutuksensa verkostotyöskentelyyn. Uusien jäsenien perehdyttäminen verottaa yhteistä työskentelyaikaa ja haastaa meneillään olevia prosesseja. Verkostotyöhön ei välttämättä myöskään sitouduta, erityisesti tämä näyttäytyy niissä tilanteissa, kun täytyy priorisoida työaikaa tai taustaorganisaation toimesta ei ole annettu tarpeeksi resursseja verkostotyöhön.
3. Verkostotyön moninaisuus ja päällekkäisyys
Samat ihmiset ovat jäseninä monissa eri verkostoissa ja verkostoja/työryhmiä on suuri määrä. Verkostojen kesken ei ole tehty tarkastelua tai pohdittu verkostojen yhdistämismahdollisuuksia. Verkostoista ei olla varmoja, ovatko ne lakisääteisiä vai pohjautuuko verkostotyöskentely johonkin tarpeeseen.
4. Verkostotyöskentelyyn sitoutuminen
Verkostotyöskentelyyn sitoutumattomuus näyttäytyy moninaisena. Se voi näkyä esimerkiksi siinä, että verkoston tapaamisiin ei tulla, ei välttämättä edes ilmoiteta esteestä. Kun verkoston tehtävien ja tavoitteiden ei koeta hyödyttävän omaa työtä,

ei verkoston työskentelyyn osallistuta vaan muu työ priorisoidaan tärkeämmäksi. Verkostoon kuuluva jäsen ei välttämättä tiedä olevansa verkoston jäsen, tiedonkullussa voi olla puutteita. Työntekijöissä on paljon vaihtuvuutta, ja tästä syystä verkostotyöskentely näyttäytyy pirstaleisena.

5. Verkoston johtaminen

Kunnilla on mahdollisuus määritellä nuorten monialaiselle ohjaus- ja palveluverkostolle verkoston johtaja. Johtajuuteen liittyy kuitenkin monia haasteista, kuten ettei vastuuta verkoston johtamisesta haluta ottaa, tai vastuu verkoston johtamisesta ei vaihdu, vaan se pysyy yksittäisellä henkilöllä ikuisuuden. Verkostojohdajan rooli voi olla epäselvä eikä tehtäviä ole välttämättä määritelty. Lisäksi verkoston johtamiseen ei koeta olevan tarpeeksi resursseja tai, että verkoston johtajalla ei ole ymmärrystä verkoston tehtävistä ja verkostotyöskentelyn tavoitteellisuudesta. Haasteeksi on myös koettu, ettei verkoston johtajalla ei ole kykyä ja /tai taitoja toimia verkoston johtajana. Verkoston johtaja ei myöskään ole välttämättä suoraan kenenkään verkoston jäsenen esihenkilö, jolloin esiin nousee myös se, kenellä on mandaatti johtamiseen ja missä asioissa?

6. Verkostotyöskentelyn käytännöt

Verkostotyöskentelyn työskentelytapana on yleisesti kokoukset. Kokousten rakennetta ei kuitenkaan ole välttämättä mietitty tai valmisteltu. Kokoukset voivat pahimmillaan olla joutavanpäiväisiä kuulumistenvaihtohetkiä, jotka eivät johda mihinkään. Verkostotyön monipuolisuutta ei olla pohdittu ja asiantuntijatiedon jakamisen mahdollisuudet ovat tunnistamatta. Verkostolla on mahdollisuus olla aloitteellinen oman työskentelynsä kehittämisessä.

7. Verkoston työ ja asiantuntijuuden siirtyminen kunnan päätöksentekoon

Verkoston työn ja asiantuntijuuden siirtymiselle kunnan päätöksentekoon ei ole selkeitä rakenteita tai käytäntöjä. Tiedonkulku nojaa yksittäisiin henkilöihin riippuen heidän asemastaan niin kuntaorganisaatiossa kuin verkostossa. Päätöksentekijöillä ei ole välttämättä tietoa kunnan monialaisesta ohjaus- ja palveluverkostosta ja sen tehtävistä.

8. Verkoston viestintä & tunnettuus

Ysipykälän mukaisten verkostojen viestintä kohdentuu pelkästään verkostojen jäsenille. Verkoston toiminnasta tai verkoston kokoamasta tiedosta ei tiedoteta verkoston ulkopuolelle. Ysipykälän mukainen verkostotyöskentely ei ole kunnassa tai muiden nuorten parissa toimivien organisaatioiden tiedossa. Verkostoa ei hyödynnetä tiedontuottajana päätöksentekoa varten.

9. Verkostotyöskentelyn arviointi

Jotta verkostotyötä voidaan arvioida, on verkostolla oltava toimintaa. Toimintasuunnitelma ja tavoitteet antavat pohjan arvioinnille. Verkostot eivät arvioi säännöllisesti toimintaansa tai tavoitteisiin pääsyä, työskentelytapoja ja verkostotyöskentelyn hyötyä.

Peilaten näitä haasteita kummikuntien kehittämistyöskentelyihin ja toimivien verkostojen haastatteluihin, on mahdollista, että näiden haasteiden ratkaisuisa piilee verkostotyön

onnistumisen mahdollisuudet. Hankkeen aikana näihin haasteisiin etsittiin ratkaisuja ja kokeiltiin menetelmiä ja työkaluja haasteiden selättämiseksi. Kokeilujen pohjalta hankkeesta julkaistiin toimintakorttien sarja, jotka pureutuvat näihin yhdeksään haasteeseen vastaten niihin ratkaisuehdotuksella sekä muutaman työkalun esittelyllä. Nämä toimintakortit voivat hyödyttää myös muissa verkostotyöskentelyissä kuin vain ysipykälän mukaisen ohjaus- ja palveluverkoston työskentelyssä. Toimintakortit ovat hankkeen päätyttyäkin saatavilla Kuntaliiton verkkosivulla: <https://www.kuntaliitto.fi/hyvinvointi-ja-sivistys/sivistystoimen-kehittaminen/ysipykala>

Tiedolla johtaminen verkostotyön perusta

Monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston yksi tehtävä on tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi. Verkostossa on tärkeää tunnistaa mistä kaikesta tietoa kootaan. Anu Gretschel ja Timo Mulari (2016) kuvaavat, että tietoa olisi hyvä koota niin tilastotiedon, tutkitun tiedon, asiantuntijatiedon kuin kohderyhmän itsensä osalta. Tämä yhdistettynä monialaisuuteen tarkoittaa sitä, että jokainen toimija tuo nämä tiedot oman työnsä tulokulmasta yhteiseen käyttöön. Tilannekuvan muodostamiseksi on tärkeää, että verkosto on aidosti monialainen ja sen jäsenet ovat sitoutuneet yhteiseen työskentelyyn. Tilannekuvaa nuorten tilanteista ei pysty syntymään, jos toimija/toimijoita puuttuu verkostosta, tällöin tilannekuva jää vajaaksi ja voi johtaa myös virheellisiin tulkintoihin. Tieto mahdollistaa oikeanlaisen toiminnan.

Tiedolla johtamisen tietolähteenä ohjaus- ja palveluverkostoissa käytetään usein tunnettuja indikaattorilähteitä, kuten kouluterveyskyselyä ja yhteishaun tuloksia. Myös paikallisten kyselyjen tuloksia hyödynnetään verkostotyössä. On kuitenkin todettava, että potentiaalia laajempaankin tiedolla johtamiseen olisi. Nuorista kerätään paljon tietoa valtakunnan tasolla, mutta se miten se on tiedossa kunnissa ja millaiset mahdollisuudet tietoon on kuntakohtaisesti, vaihtelee. Myös aineistojen ja tietolähteiden moninaisuus haastavat tiedolla johtamista. Selkeintä olisi valita tietyt indikaattorit, joita ohjaus- ja palveluverkostossa seurataan ja jakaa niitä verkoston jäsenten välillä. Kukin toimija omalta asiantuntija-alaltaan pääsee käsiksi tietoon ja tällä tavoin tietoa saadaan monesta eri näkökulmasta koottua ohjaus- ja palveluverkoston käyttöön. Tässä yhteydessä voidaan hyödyntää vuosikelloajatusta, jossa huomioidaan eri aineistojen julkaisuajankohdat.

Ysipykälä-hankkeen aikana kummikunnissa on kokeiltu uusia menetelmiä ilmiötiedon keräämiseksi. Aiemmin kummikuntien verkostoissa yhtenä työskentelytapana olivat olleet kuulumiskierrokset, jotka sinällään tukevat tiedonkulkua toimijoiden välillä, mutta usein ottavat verkostotapaamisesta sen verran aikaa, ettei keskustelu ehdi etenemään siihen vaiheeseen, mitä tiedolla tehdään. Kuulumiset ovat kuitenkin yksi tiedon lähde ja vertais-tuellinen jakaminen tukee verkoston yhteisöllisyyttä. Kuulumisia on hankkeen kehittämis-työssä koottu ennakkoon yhteistyöskentelyalustalle tai asialistaa kokoavalle henkilölle. Tämän jälkeen voidaan tehdä tulkintaa aiheista ja ilmiöistä, jotka näkyvät monissa kuu-

lumisissa, ja ottaa ne työn alle verkostotapaamisessa. Kummikunnissa on myös kokeiltu kokouksissa ilmiövartti-kohtaa, jolloin kukin toimija voi nostaa tuossa kohdassa aiheen/ilmiön esille ja tiiviisti yhdessä sovitaan mitä asialle lähdetään tekemään ja kokoontuuko, joku erillinen työryhmä tai toimijoiden joukko tätä asiaa edistämään.

Kummikuntatyöskentelyjen yhteydessä todettiin monissa kunnissa, että nuoriin kohdentuvia erilaisia verkostoja on runsaasti. Se, että onko kyseessä verkosto tai ryhmä, lakisääteinen vai tarveperusteinen, ei tässä yhteydessä vaikuttanut. Käytimme aikaa joissakin kummikuntatyöskentelyissä siihen, että kokosimme monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen jäsenten kanssa verkostokokonaisuutta ja pohdimme sen jälkeen olennaisimpia verkostoja, joilla voisi olla yhteyttä kunnan monialaiseen ohjaus- ja palveluverkoston. Mielenkiintoista noissa työskentelyissä oli todeta se, etteivät verkostot tai ryhmät luontaisesti keskustele keskenään, tai, että verkostosta tiedotettaisiin asioita toisiin verkostoihin. Tiedon liikkuminen oli kovin suoraviivaista verkoston ja viranhaltijan tai johtoryhmän välillä, mahdollisesti päätöksentekoon päin, mutta keskinäistä tiedonkulkua ryhmien välillä ei tunnustettu. Tieto liikkui eri verkostojen tai ryhmien välillä yksittäisiin työntekijöihin nojaten, jotka sautuivat olemaan osallisina useammissa verkostoissa.

Vaikka ysipykälän mukaisen verkoston yhtenä tehtävänä on tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi, huomattiin hankkeen aikana, että tiedonkulku verkostosta päättäjille ei ole selkeää. Väylät ja foorumit tiedon välittämiseen puuttuivat. Tässäkin yhteydessä tiedonkulku nojasi paljon yksittäisen työntekijän rooliin ja mahdollisuuksiin olla esittelijänä lautakunnissa. Myöskään päättäjillä ei ole tietoa ysipykälän mukaisesta monialaisesta ohjaus- ja palveluverkostosta, jonka vuoksi verkostoa ei hyödynnetä tiedontuottajana päätöksiä tehdessä. Tätä keskinäistä suhdetta on siis syytä tarkistaa ja sopia käytännössä, miten yhteydenpito toteutetaan. Kummikunnissa tätä on edistetty muun muassa niin, että verkostoon on nimetty jäseneksi päättäjä vapaa-aikapalvelujen tai hyvinvoinnin lautakunnasta, päättäjille kootaan oma tiedotteensa verkostokokousten jälkeen tai lautakunnan kokoukseen viedään aloite/ehdotus verkostosta.

Valtakunnallisesti on tiedossa, että lasten ja nuorten määrä kunnissa tulee vähenemään, jo melko pian. Myös nuorten sijoittuminen maantieteellisesti on muuttumassa. Tämä tietenkin ajaa kunnat siihen tilanteeseen, että nuorten palvelujen tuottamista joudutaan miettimään uusiksi. Erityisesti nuorisotyön palvelujen osalta tämä on jo aiheuttanut muutoksia, kuten vaikka kuntien yhdistettyinä nuorisotyöntekijöinä. On myös paikkakuntia, joissa nuoret käyvät naapurikunnassa koulussa, joka vaikuttaa moneen toimijaan. Huomionarvioista on myös, että suuremmille kaupungeille tulee paineita lasten ja nuorten määrän kasvun myötä järjestää palveluja yhdenvertaisesti ja laadukkaasti resurssipaineet huomioiden. Näitä muutoksia on hyvä ennakoida ja laaja monialainen ohjaus- ja palveluverkosto on toimiessaan oiva työkalu koota erilaisia skenaarioita tulevaisuudesta. Verkosto pystyy huomioimaan monialaisesti eri toimialoja ja niihin liittyviä vaikutuksia nuorten määrän muutoksesta. Tällaiset työskentelyt tietysti tulee huomioida verkoston työsuunnitelmassa ja siinä, kenellä on mahdollisuus fasilitoida ko. työskentelyjä. Myös työskentelyjen tuloksista viestiminen on avainasemassa kasvu- ja elinolojen parantamisessa.

Kummikuntien prosessit

Verkoston perustaminen

Osana kummikuntien työskentelyjä neljään kuntaan perustettiin tai uudelleen perustettiin monialainen ohjaus- ja palveluverkosto. Verkoston perustaminen lähti siitä, että tunnistettiin verkostoon mahdollisesti soveltuvat toimijat kunnassa ja heihin oltiin yhteydessä. Toimijoita pyydettiin nimeämään verkostoon jäsen. Nimeämispyynnöt lähetettiin sähköpostilla joko tutuille henkilöille suoraan tai sitten toimialasta/palvelualueesta vastaavalle henkilölle. Nimeämisiin vastattiin sähköpostitse, jonka jälkeen kunnan vastaava lautakunta vahvisti verkoston kokoonpanon ja tehtävät. Verkoston kokoonpano ja tehtävät saatettiin myös antaa tiedoksi lautakunnalle järjestäytymiskokouksen jälkeen. Järjestäytymiskokouksessa todettiin jäsenet, jaettiin verkoston vastuuroolit ja laadittiin verkostolle kokoontumissuunnitelma. Hankkeen osalta näissä järjestäytymiskokouksissa fasilitoitiin osuus verkoston lakisäateisistä tehtävistä ja verkoston työskentelysuunnitelmasta. Verkoston perustamiseen liittyen on huomioitava työntekijöiden vaihtuvuus ja varahenkilöjärjestelyt, tällä varmistetaan, että eri toimialoilta kuitenkin saadaan osallistuja verkostotapaamiseen ja tieto liikkuu niin verkostoon kuin verkostosta jäsenten omiin organisaatioihin ja työyhteisöihin.

Verkoston toimintasuunnitelma ja työskentelytavat

Monissa kummikunnissa päädyttiin laatimaan verkostotyöskentelylle vuosikello. Näihin pohjautuen myös ensimmäiseen toimintakorttiin mallinnettiin vuosikellopohja, jota voi hyödyntää verkostotyöskentelyä suunniteltaessa ja kehitettäessä. Ohjaus- ja palveluverkostojen tapaamiset vaihtelivat hankkeen aikana eri verkostoissa kahdesta kuuteen. Neljä tapaamista oli yleisin tapaamismäärä. Tätä on myös hyödynnetty vuosikellopohjan tapaamismääränä. On todettava, että aiheita vuosikelloon tuntuisi löytyvän enemmänkin, kuin siihen nyt nostetut, joten paikallisesti on hyvä käydä keskustelua siitä, mitkä asiat ja aiheet toistuvat vuosittain, mitä tietoa missäkin välissä ja kultakin toimijalta odotetaan. Sen lisäksi, että verkostotapaamisissa on ennakoon määritetyt aiheet, on hyvä varata aikaa keskustelulle ja toimenpiteiden sopimiselle.

Monissa verkostoissa toivottiin työskentelyn kirkastamista ja usein tämä tarkoitti sitä, että toivottiin verkoston työskentelyn muuttuvan tavoitteellisemmaksi ja vaikuttavammaksi yhteistyöskentelyksi kuulumisten jakamisen sijaan. Tässä yhteydessä verkoston työskentelykulttuuria oli hyvä muuttaa. Kummikuntatyöskentelyissä käytettiin aikaa verkoston tehtävien kirkastamiseen ja siihen, mitä se käytännössä tarkoittaa monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston kohdalla. Tähän liittyen ensimmäisessä toimintakortissa on työskentelyn tueksi taulukkopohja, johon kootaan tietopohja mistä aiheet nousevat ja mitä keskustelua ja johtopäätöksiä aiheista tehdään. Tämän lisäksi pohjaan kirjataan konkreettiset toimenpiteet ja työnjako sekä se, millä tavalla asiaan palataan. Jo aiemmin esillä olleet ilmiövarit tulivat myös monen verkoston työskentelytavaksi.

Verkostotapaamisten aikatauluttaminen vuodeksi kerrallaan tai ainakin puoleksi vuodeksi helpotti osallistujien sitoutumista verkostotyöskentelyyn. Toki tässä on aina riski, että jo-

tain päällekkäistä tulee, jota ei voi välttää. Kuitenkin tämä nähtiin hyvänä, että tapaamiset olivat ylhäällä jo pidemmälle aikaa. Ison toimijaryhmän aikataulujen yhteensovittaminen muutaman kuukauden päähän oli välillä haasteellista. Aikatauluttamisessa on hyvä huomioida myös muiden verkostojen ja lautakuntien kokoontumiset, jos ajatellaan, että tieto kulkee sujuvasti verkostosta toiseen tai päätöksentekoon.

Verkoston työskentelyä edesauttoi myös verkostolle nimetty puheenjohtaja ja sihteeri. Ja niin, että nämä vastuuroolit olivat eri ihmisillä. Tällöin kumpikin pystyy keskittymään omaan tehtäväänsä verkostotyöskentelyssä. Myös se, millä tavoin kokoukset/tapaamiset fasilitoidaan, oli hyvä sopia ennakoon. Ylipäänsä oli tärkeää huomata, ettei verkostotyöskentely ole pelkästään verkostotapaamisia, vaan niihin liittyy myös valmisteltavaa työtä kuin myös työtä verkostotapaamisten jälkeen. Tämä on myös tärkeää tunnistaa verkostotyön resurssoinnin osalta. Verkoston työskentelystä tiedottaminen ja viestintä sekä muistioiden laadinta ja jakaminen ovat myös osa verkostotyötä tapaamisen jälkeen.

Verkoston kokoonpano ja työskentelyyn sitoutuminen

Useissa kummikunnissa hankkeeseen mukaan hakeutuessa oli tilanne, että hyvinvointialueen toimijoita ja poliisihallinnon ei ollut saatu verkostotapaamisiin mukaan pidempään aikaan. Hyvinvointialueilta verkostotyöhön pystyttiin osoittamaan resurssia syksyn 2024 jälkeen selvästi enenevässä määrin hva-uudistuksen alkuun nähden. Poliisihallinnon osalta myös hankkeen päättyessä on tilanne, jossa poliisin osallistuminen verkoston toimintaan vaihtelee kuntien välillä huomattavasti. Tästä syystä hankkeesta kokeiltiin myös erilaisia teematapaamisia ja monialaisia seminaareja, jotta monialainen yhteistyö voisi edelleen toteutua, mutta kaikkien toimijoiden resurssit huomioiden.

Verkostotyöskentelyn pitkäjänteisyys, työskentelyyn sitoutuminen ja jäsenten vaihtuvuus ovat olleet myös vaikuttamassa verkoston työskentelyyn verkoston jäsenten osalta. Se, että verkosto pystyy toteuttamaan tehtävänsä, vaatii, että toimijoita olisi laaja-alaisesti koolla. Mielellään vielä niin, että heillä itsellään olisi asiantuntemus, jonka he tuovat verkostoon. Kuitenkin käytäntö on näyttänyt sen, että verkoston jäsenistössä on vaihtuvuutta ja verkostotyöskentelyyn voi osallistua sellaisia työntekijöitä, jotka ovat uusia tehtävässään. Tällöin verkostossa joudutaan perehdyttämään uusia jäseniä ja tutustumaan verkoston jäseniin, jolloin verkostotyöskentelyyn voi tulla viivästystä tai muutokset vaikeuttavat muutoin verkostotyön edistymistä. Perehdyttämistä varten hankkeessa laadittiin erilaisia perehdyttämismateriaaleja sekä verkostojen yhteistyöskentelyalustoja, joiden kautta niin verkostoon perehtymistä, kuin tutustumista tai tiedonvaihtoa pystyi toteuttamaan.

Verkoston viestintä ja tiedonkulku

Verkostojen viestintä ja tiedottaminen hankkeen alkuaikoina painottui verkoston jäsenten keskuuteen. Viestintää ja tiedonkulkua on hyvä tarkastella siitä näkökulmasta, kuka hyötyy tiedosta, millaisesta tiedosta ja missä muodossa tieto olisi hyvä välittää. Kummikunnissa painiskeltiin myös sen haasteen kanssa, että verkoston ei koettu olevan tunnettu toimijoiden keskuudessa, niin kunnassa kuin hyvinvointialueella, kolmannella sektorilla tai valtion toimijoiden osaltakaan. Tästä syystä monissa kunnissa tehtiin toimenpiteitä verkostotyön avaamiseksi. Tärkeässä roolissa ovat verkoston jäsenet itse, jotka välittävät

viestiä verkoston toiminnasta omiin taustaorganisaatioihinsa kuten myös muihin verkostoihin, joihin he kuuluvat. Toki on huomioitava, että verkostolla tulee olla sellaista toimintaa tai antia, jota voi viedä eteenpäin.

Useat kummikunnat tekivät hankeaikana verkkosivun, johon koottiin verkoston tehtävät, jäsenet, mahdollisesti muistiot ja yhteystiedot kehen olla kuulolla. Verkkosivu pystyi toimimaan myös perehdyttämisen välineenä niissä tilanteissa, kun verkoston jäsen vaihtui. Sieltä löytyi olennaisin tieto. Monialaisissa ohjaus- ja palveluverkostoissa levisi kummikuntien keskuudessa myös toimintamalli tiedotteiden kirjoittamisesta verkostokokouksen jälkeen. Tiedotteita laadittiin kuntalaisia ja päättäjiä varten. Tiedotteen kirjoitti kuntakoon mukaan viestijä tai verkostojen puheenjohtaja ja sihteeri yhdessä. Julkaisu tapahtui kunnan verkkosivulla, kunnan somessa ja päättäjille tiedote välitettiin kokouksen yhteyteen. Tiedonkulkuun liittyy olennaisesti myös aiemmin esillä olleet verkostojen välinen tiedottaminen sekä tiedonkulku päätöksentekoon.

Verkostotyöskentelyn arviointi

Verkostotyöskentelyn arviointia tehtiin hankkeen loppupuolella kahdessa kunnassa. Monella verkostolla tämä oli myös toiveissa, mutta verkostotyöskentelyn ollessa siinä vaiheessa, että luodaan toimintakulttuuria ja uusia toimintatapoja, on hyvä antaa ajan kuluu hetken, jotta saadaan toimintaa, jota arvioidaan. Kummikuntien osalta voidaan todeta, ettei säännöllistä arviointia verkostotyöskentelystä ollut tehty ennen hankeaikaa. Arvioinnin lähtökohtana on toimintasuunnitelma tai muu työskentelysuunnitelma, johon toiminnan toteutumista voidaan peilata. Verkostotyöskentelyä voidaan arvioida myös verkoston toimintatapojen toimivuudesta tai verkostotyön tuottamasta hyödystä jäsenilleen. Verkostotyöskentelyn arvioinnista on koottu oma toimintakorttinsa.

Uudet verkostotyöskentelyn tavat

Monialaiset seminaarit

Nuorten palveluita koskeva monialainen yhteistyö on vaatinut uudelleen rakentamista, kun hyvinvointialueet käynnistivät toimintansa. Uudistuksen keskellä niin hyvinvointialueilla kuin kunnissa on koettu tarvetta määritellä uudelleen yhteistyötahot ja yhteistyöskentelyn tavat, joilla monialaista yhteistyötä edistetään.

Monialainen yhteistyö ja verkostotyö pohjautuu käytännön työn tarpeisiin, lakeihin ja suunnitelmalliseen johtamiseen. Monialaisella verkostotyöllä vahvistetaan ja sujuvoitetaan eri toimijoiden yhteistyötä. Verkostotyön tarkoituksena on parantaa toimintaa, toimintarakenteita sekä lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloja – eli varmistaa lapsille, nuorille ja perheille hyvät elämän edellytykset ja luoda hyvinvointia. Verkostokokousten rinnalle haluttiin tuoda toimintamalli, joka mahdollistaa toimijoiden yhteistyön resurssien ollessa vähäisiä tai ainakin aiempaan verrattuna muuttuneita.

Monialaisten seminaarien tarkoitus on mahdollistaa nuorille suunnatuissa palveluissa toimivien ammattilaisten, päättäjien, toimijoiden ja verkostojen kohtaaminen sekä tehdä näkyväksi monialaisen yhteistyön kehittämiskohteita ja mahdollisuuksia. Monialaisen yhteistyön seminaarit ovat areena, jolla vahvistetaan toimijoiden dialogia ja yhteistyötä sekä kehitetään nuorten hyvinvointia – yhdessä.

Monialaisia seminaareja toteutettiin hankkeen aikana 7 kappaletta, Pirkanmaalla, Päijät-Hämeessä, Varsinais-Suomessa, Etelä-Savossa, Kymenlaaksossa, Pohjois-Savossa ja Keski-Suomessa. Pirkanmaan tilaisuuden teeman oli Nuoret, tulevaisuus ja hyvä elämä, Päijät-Hämeessä hyvinvointialueen ja kunnan toimijoiden verkostoituminen, Etelä-Savossa nuorten osallisuus, Kymenlaaksossa verkostotyöskentelyn moninaisuus, Pohjois-Savossa Miten tehdä toisin? ja Keski-Suomessa ajankohtaiset yhteiskehittämistä vaativat aiheet. Kuten seminaarien teemat kertovat, jokainen tilaisuus myötäili seminaarien ideaa siitä, että seminaari toteutuu paikallisen/alueellisen tarpeen mukaan. Monialaisia seminaareja on lähtökohtaisesti valmisteltu nuorisotyön aluekoordinaattoreiden johdolla, hankkeen tukiessa valmistelutyötä. Seminaarien suunnittelussa on ollut koolla monialainen toimijajoukko paikallisesti, joka on myös rikastuttanut seminaarin syntymistä, ja itsessään prosessi on tuonut näkökulmia monialaisen työn kehittämiseen. Usein seminaarien valmisteluissa onkin noussut esiin useampi tarve, joista sitten vain yksi aihe on noussut hankeaikana toteutettavaksi.

Toiminnallisiin monialaisiin seminaareihin liittyen on kirjoitettu erillisopas helpottamaan niiden toteuttamista hankkeen jälkeen. Opas löytyy Kuntaliiton julkaisuista: Toiminnalliset monialaisen yhteistyön seminaarit | Kuntaliitto.fi

Palaute monialaisista seminaareista vahvisti niiden toimivuutta ja tarvetta. Jokaisen tilaisuuden yhteydessä ja jälkeen kysytty palaute todentaa toivetta, että seminaareja jär-

jestettäisiin jatkossakin. Osallistujilla oli yhteinen näkemys siitä, että jatkossakin tarvitaan yhteinen foorumi, jossa yhteisen aiheen äärellä voidaan monitoimijaisesti keskustella ja työskennellä. Monissa palautteissa tuli esiin, että vapaamuotoisempi keskustelu loistaa arjesta poissaolollaan ja yhteinen keskustelu on kuitenkin se, joka vie asioita eteenpäin. Monialaisten seminaarien sisällöt ovat myös tuottaneet työkaluja monialaisen työskentelyn jatkoksi ja näin ollen esimerkiksi palvelupolku-työskentelyt, suunnitelmien valmistelut ja verkostokartat ovat edistämässä monialaista työtä arjessakin.

Teematilaisuudet

Ysipykälä-hankkeen aikana oli kaksikin kertaa tarkoitus järjestää yhden kummikunta-työskentelyn tavoitteisiin pohjautuen ylimaakunnallinen poliisin tilaisuus. Kummallakin kerralla ilmoittautuneita oli sata. Voidaan siis todeta, että kiinnostusta yhteisille teematilaisuuksille oli. Harmiksi kokeilu ei kuitenkaan koskaan toteutunut poliisin estyessä tilaisuuden viime hetkillä. Näin ollen hankkeesta ei pystytty keräämään kokemuksia millaisena yhteinen teematilaisuus koettiin, mitä hyötyä yhteisestä tilaisuudesta nähtiin ja palvelisiko tällaiset tilaisuudet tarkoitustaan.

Toisen kummikuntatyöskentelyn yhteydessä kaksi vierekkäistä kuntaa ovat aikataulutaneet verkostojensa vuosikelloon yhteisen poliisin tapaamisen. Näitä kuntia yhdistää läheinen keskuskaupunki, jonka mukanaoloa toivotaan jatkossa. Nuoret kun liikkuvat kuntien alueella, jolloin samat ilmiöt puhututtavat kunnasta riippumatta. Tällöin myös poliisin resursseja säästetään, kun samoja tietoja ei tarvitse erikseen käydä kuntakohtaisesti antamassa.

Monissa kummikuntatyöskentelyissä verkoston työkaluksi on valikoitunut vuosikello, jonka yhteydessä tapaamisia on teemoitettu. Ehkei näitä voi suoraan sanoa teematilaisuuksiksi, mutta mukailevat ajatusta resurssien hyödyntämisestä ja verkostotoimijoiden sitouttamisesta.

Yhdistetyt verkostot

Ysipykälä verkoston yhdistäminen jo olemassa olevaan verkostoon on kunnille mahdollista. Mahdollista on myös perustaa kuntien yhteinen monialainen ohjaus- ja palveluverkosto. Verkostojen yhdistäminen ei kuitenkaan ole valtavirtaa, vaikkakin AVI:n palvelukyselyssä näkyy kuntien yhdistelmäverkostoja. Hankkeen valmistelun yhteydessä esiin tuli yksittäisiä yhdistettyjä verkostoja. Yleisimmät verkostot, joihin ysipykälän mukainen työskentely on yhdistetty, ovat hyte-ryhmät, lape-ryhmät ja ohjaamoverkostot. Ysipykälän mukaiseen monialaiseen verkostotyöskentelyyn taas on useimmiten liitetty ehkäisevän päihdetyön työryhmä tai lapsiystävällinen kunta ohjausryhmä.

Aivan hankkeen lopulla keskusteluihin nousivat perhekeskusverkostot, niiden rakentuminen ja niiden tavoitteet suhteessa ysipykälän mukaiseen työskentelyyn. Ysipykälän mukaisissa verkostoissa ikähaitari on 0–28 vuotta nuorisolain mukaan ja osassa verkostoja on myös varhaiskasvatuksen edustajia. Osassa ysipykälän mukaisia ryhmiä käsitellään samoja asioita, joita perhekeskusverkostot käsittelevät/käsittelisivät. Tästä syystä verkostojen osalta koetaan päällekkäisyyttä. Toisaalta samaan aikaan koetaan turhautumista siihen, että samassa ryhmässä käsitellään esimerkiksi neuvola-asioita kuin armei-

ja-asioita, tämä johtaa pohdintaan siitä, mikä hyöty verkostotyöltä nähdään omalle työlle. Ysipykälän mukaisesta toimijalistauksesta, joka on nykyään hallituksen esityksessä, ollut aiemmin laissa, puuttuu varhaiskasvatus ja neuvolatoimijat (huomioiden nuorisolain ikämäärittely 0–28-vuotiaat), joten kaikissa kunnissa näitä toimijoita ei ole verkostossa mukana ja sitä myötä luontaisestikaan ysipykälän mukaiset verkostot eivät ole käsitelleet alle kouluikäisten lasten asioita. Näissä tapauksissa perhekeskusverkosto on siis varmasti paikallaan.

Hankkeen arviointi

Hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet

Hankkeelle oli määritetty hakuvaiheessa kuusi tavoitetta, joihin hankkeen toimenpiteiden kautta pyrittiin vastaamaan. Nämä tavoitteet olivat:

- Vahvistetaan monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa
- Vaikutetaan paikallisesti eriarvoistumiskehitykseen ja hyvinvointieroihin
- Vahvistetaan nuorisotyön asemaa kunnassa
- Varmistetaan monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toiminta muuttuvissa yhteiskunnallisissa rakenteissa
- Kehitetään verkostojohdantaa
- Lisätään tietoon perustuvaa päätöksentekoa lasten ja nuorten elinolojen edistämiseksi

Hankkeen toimenpiteet jakoutuivat kaikille verkostoille avoimeen toimintaan sekä kohdennettuun kehittämistyöhön hankkeen alkuvaiheissa valittujen kummikuntien kanssa. Kaikille avoimia toimenpiteitä olivat verkostojen puheenjohtajien ja sihteereiden koulutukselliset tapaamiset kerran vuodessa, iltapäiväkahvit, NOP-peruskoulutus aluehallintovirastojen nuorisotoimien kanssa yhteistyössä kaikilla AVI-alueilla, Ysipykälä tosielämän testissä podcast-sarja, ysipykälän tunnistettuihin haasteisiin ratkaisuja tarjoavat toimintakortit, monialaiset seminaarit sekä erilaiset puheenvuorot ja työpajat pyydettäessä alueilla. Lisäksi kummikuntatyöskentelyn rinnalla annettiin sparrausta muutamille verkostoille eri tilaisuuksien jälkeen projektipäällikön työajan sen mahdollistaessa.

Hankkeen loppuvaiheessa tehtiin loppuarviointikysely, johon kaikki kummikunnat vastasivat anonymisti verkossa. Kysely toteutettiin keväällä 2025. Lisäksi vastaava arviointi on toteutettu myös keväällä ja syksyllä 2024. Vastaukset kuvaavat ohjaus- ja palveluverkostojen kehitystä ja kokemuksia hankkeessa mukana olemisesta. Loppuarviointikyselyn keskeinen tulokulma on ollut, että kummikunnat arvioivat hankkeen tavoitteiden toteutumista omasta näkökulmastaan. Loppuarviointikyselyssä on myös kysytty hankkeen toimenpiteiden toimivuutta. Toisena aineistona hankkeen päättyessä on käytetty kummikuntien kanssa käytyjä päätöskeskusteluja, jotka taas arvioivat kohdennettujen kummikuntien kehittämisprosessien toteutumista. On syytä erottaa näiden kahden aineiston kohdalla tulokulma, millä hanketta arvioidaan. Kumpaankin aineistoon vastaajina

ovat olleet kummikunnat, joten tietoa jää saamatta hankkeen muihin toimenpiteisiin osallistuneilta. Isommista tilaisuuksista, kuten NOP-peruskoulutuksista ja monialaisista seminaareista, osallistujilta on kysytty erillispalaute.

Loppuarviointikyselyn mukaan kaikki kunnat kokivat, että kummikuntatyöskentelystä oli hyötyä. Kummikuntien ohjaus- ja palveluverkoston tavoitteiden ja työskentelytapojen selkiyttäminen on ollut keskeinen hyöty. Hanke on lisännyt tietoisuutta ja selkeyttä koksien ysipykälää, verkostoja ja palvelukokonaisuuksia. Hankkeen seurauksena ysipykälän verkostoa pidettiin tärkeänä ja se sai ansaittua huomiota. Kuntien tekemä työ on saanut jopa valtakunnallista näkyvyyttä. Palautteessa ilmenee selvästi, että suurimmassa osassa kummikuntia verkostotyöskentely on muuttunut tarkoituksenmukaisemmiksi.

Toinen keskeinen hyöty on ollut sparraus verkoston kehittämiseen, tai aloite verkoston muodostamiseen. Kuntaliiton ohjaus ja projektipäällikön tuki verkoston kehittämiseen on ollut hyödyllistä. Projektipäällikön sparraus ja ulkopuolinen näkökulma ovat edistäneet kunnan kehittämistyötä. Hankkeen vauhdilla saatiin puhtia verkoston toimintaan, ja kummikunnat saivat toisiltaan sparrausta ja kannustusta. Tavoitteiden läpivieminen sai vetoapua kummikuntana olemisesta. Lisäksi saatiin mahdollisuus yhteiseen pohdintaan verkostojen toiminnasta. Kunnissa arvostettiin erityisesti eri kuntien kokemusten jakamista ja yhteistä pohdintaa. Yhteiskehittäminen on innostanut kaikkia kummikuntia työssään. Saatiin myös vertaistukea ja helpotusta siitä, että ongelmien kanssa ei painittu yksin.

Palautteessa tulee keskeisenä esiin, että eri kunnilta on saatu ideoita, esimerkkejä ja toimintamalleja verkoston kehittämiseen. Kaikki kummikunnat ovat saaneet uusia työkaluja verkostotyöskentelyyn, esimerkiksi vuosikello-malli on otettu käyttöön useiden verkostojen toiminnassa. Hankkeen tavoitteiden mukaisesti verkostojen toimintaa on vahvistettu. Yhden kummikunnan palautteessa ilmeni, että tuki verkoston kehittämiseen toi konkreettisia ja pysyviä parannuksia verkoston toimintaan. Verkostojen kehittämiskohdista tunnistettiin myös.

Osana hanketta on voitu edistää verkostojen eri toimijoiden yhteistyötä. Verkostojen vaikutus hyvinvointialueiden ja valtion toimijoiden yhteistyöhön vaihtelee kummikunnittain. On kuntia missä verkosto ei ole näkyvästi muokannut yhteistyötä. Useissa kunnassa ei voitu todeta, jos verkosto muokkasi yhteistyötä. Parissa kunnassa verkosto on sen sijaan onnistunut muokkaamaan yhteistyötä. Tässä asiassa ei näy palautteen perusteella selvää parannusta hankkeen aikana. Nuorten palvelujen koordinointi verkostoissa vahvistui useimmissa kunnissa. Kunnissa on onnistuttu määrittelemään verkoston vastuutoimijat, tavoitteet ja toimintatavat. Ysipykälän velvoittama toiminta saatiin mukaan verkostoihin.

Tietoon perustuva päätöksenteko lasten ja nuorten elinolojen edistämiseksi ei ole useimmissa kunnissa lisääntynyt selvästi. Vuoden 2024 kevään väliarvioinnissa suurin osa kunnista koki tietoon perustuvan päätöksenteon lisääntyneen, mutta sen jälkeen selvää näyttöä sille ei ole. Loppuarviointikyselyn tulosten perusteella tätä tavoitetta ei voida katsoa saavuttaneen selvästi. Yhdessä kunnassa tilasto- ja ilmiöpohjaista tietoa nuorten parissa työskenteleviltä toimijoilta saatiin laajemmin kuin ennen. Hankkeen tavoitteisiin kuuluu myös nuorisotyön aseman vahvistaminen, ja projektin kehittämistyö on vahvistanut sitä suuressa osassa kummikunnista.

Palautteessa monet kummikunnista toivovat hankkeen toiminnalle jonkinlaista jatkoa. Verkostoissa on tunnistettu vielä monia kehityskohteita. Verkoston johtaminen tulee palautteessa useasti esiin aiheena, mikä vaatii lisähuomiota. Monialaisen yhteistyön johtaminen verkostoissa on kuitenkin yleensä vahvistunut hankkeen tavoitteiden mukaisesti. Verkoston vaikuttavuuden arviointi sekä tiedolla johtaminen vaatii palautteen perusteella lisää työtä. Eräässä kummikunnassa toivotaan tavoitteiden muuttamista käytännön toimintasuunnitelmiksi ja yhteiseksi työksi. Joissakin kunnissa verkostoyhteistyötä tulee kehittää edelleen, ja verkostoja on sitoutettava paremmin. Sote-toimijoiden ja poliisin roolia halutaan lisätä yhä. Myös verkoston viestintää ja sen näkyvyyttä on parannettava parissa kunnassa. Parissa kummikunnassa toivotaan lisää kuntien välistä yhteistyötä. Lisäksi on toivottu lisää vuorovaikutusta kunnan päätöksentekijöiden kanssa. Myös osallisuuden lisääminen tuodaan palautteessa esiin tärkeänä tavoitteena jatkossa.

Kokonaisuudessaan loppuarvioinnin palautteen perusteella hanke on saavuttanut lähes kaikki tavoitteensa. Suuri osa palautteesta seuraa sellaista kehityskulkua, jossa kevään 2024 palaute on positiivisempaa kuin syksyn 2024. Loppukyselyssä positiivisuus lisääntyy jälleen, mutta ei saavuteta kevään 2024 tasoa. Tietoon perustuvan päätöksenteon lisääminen ei ole loppuarvioinnin palautteen perusteella selvästi onnistunut, vaikka joissakin kunnissa onnistumisia on. Paikalliseen eriarvoistumiskehitykseen ja hyvinvointieroihin puuttumisesta ei ole suoraa mainintaa palautteessa. Verkosto tunnistaa ja kehittää nuorten elinoloja paikallisesti entistä paremmin suurimmassa osassa kunnissa, minkä voi nähdä tavoitteen saavuttamisena. Tavoitteeseen liittyvistä toimenpiteistä kummikuntatyöskentelyt saivat kuitenkin hyvin positiivista palautetta.

Projektin eri toiminnot ovat tukeneet hankkeen tavoitteita. Kummikuntatapaamiset projektipäällikön kanssa ovat kaikkien kummikuntien kokemuksessa edistäneet hankkeen tavoitteita. Se on koko projektin ajan ollut sen arvostetuin toiminto. Kummikuntien vertaistapaamiset edistivät myös lähes kaikissa kummikunnissa projektin tavoitteita. Koulutukset, puheenvuorot ja tilaisuudet ovat tukeneet hankkeen tavoitteita hyvin. Ysipykälä tosielämän testissä- podcast ei niin selkeästi tukenut tavoitteita, vaikka yhdellä kunnalla oli siitä selviä hyötyjä. Myös ysipykälän iltapäiväkahvien osalta kokemukset vaihtelivat, ja ne eivät myöskään niin selkeästi tukeneet hankkeen tavoitteita. Joidenkin mielestä se tuki tavoitteita erittäin hyvin, ja toisten mielestä erittäin huonosti. Sekä podcast että iltapäiväkahvit osoittautuivat hyödyllisiksi joillekin kunnille, vaikka eivät sopineet kaikille.

Loppuarvioinnin palautteen perusteella kummikunnat ovat tyytyväisiä hankkeessa mukana olemiseen. Hankkeen tuoma selkeys ja sparraus toimintaan on ollut erityisen arvostettua. Vertaistuki ja ideoiden jakaminen on myös ollut keskeistä. Kehittämiskohtia on tunnistettu ja verkostojen kehittäminen kummikunnissa jatkuu

Kummikuntien kohdennettujen kehittämistyöskentelyjen arviointi

Kummikuntatyöskentelyjä toteutettiin kummikunnista lähteneistä tarpeista. Hakemuksia kummikuntatyöskentelyihin tuli kaikkiaan yhteensä 31 kappaletta. Hankkeen kummikunniksi valikoitui 17 kuntaa. Näistä neljässä kunnassa kehittämistyön kohteena oli verkoston perustaminen. Kolmessa kunnassa verkosto oli osa jotain muuta verkostoa ja tarvittiin ysipykälän mukaisen työskentelyn kirkastamista. Kahdessa kehittämistyöskentelyssä oli

tavoitteena kehittää yhteisverkostoa naapurikunnan kanssa, koskettaen näin ollen neljää eri kuntaa. Yhden hakijakunnan kehittämistyön lähtökohtana oli eri toimijoiden verkostotyöskentelyyn sitouttaminen. Viisi kuntaa taas haki kehittämistyöltä tukea verkostotyön selkeyttämiseen ja kehittämiseen. Näissä kunnissa verkosto oli jo olemassa, mutta koettiin, ettei sen toiminta vastannut tarkoitustaan.

Kummikuntien työskentelyjen edistämiseksi laadittiin kummikuntatyöskentelyn käynnistyessä jokaiseen kummikuntaan starttikortti alkutapaamisen yhteydessä. Starttikortteihin koottiin hakemuksiin kirjatut haasteet, valittiin kehittämisteemat, joita hankkeen aikana edistettäisiin ja kirjattiin kuntien erityispiirteitä, jotka voivat vaikuttaa monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston työhön. Starttikorttien kehittämisteemoja syvennettiin vielä osassa kuntia pilkkomalla teemat työskentelykokonaisuuksiksi, joita sitten työstiin hankeaikana.

Kummikuntien kehittämisprosessien kehittämisteemat ja tavoitteet saavutettiin pääosin kaikissa kummikunnissa, osassa kehittämisprosessit toteutuivat täysin. Yksittäisiä kehittämisteemoja, joihin ei vielä hankeaikana saatu täyttä varmuutta, jäi työstettäväksi vielä kummikunnissa omatoimisesti. Kummikuntien kanssa käytiin loppukeväästä 2025 päätöskeskustelut, joissa esiin tuli, että uudenlaisen toiminnan juurtuminen näyttäytyy pitkässä ajan kuluksessa ja näin ollen kaikkien teemojen osalta ei voida vielä sanoa, onko teema/tavoite saavutettu.

Päätöskeskustelut toteutuivat puolistrukturoituna haastatteluna projektipäällikön kanssa. Haastateltavina olivat kummikuntien yhdyshenkilöt. Yhdyshenkilöille lähetettiin ennakoon sähköpostitse kysymykset, joiden kautta päätöskeskustelut käytiin. Kysymykset olivat:

- Lähtötilanne, miksi haettiin kehittämishankkeeseen mukaan?
- Starttikortti, mitä kehittämisprosessilla tavoiteltiin?
- Saavutettiinkö tavoitteet? Mitä jää vielä tehtäväksi?
- Mikä esti, ettei tavoitteet täyttyneet, jos tilanne sellainen?
- Mitä muita huomioita kehittämisprosessi on tuonut esiin?

Koontina voidaan todeta, että lähtötilanne monessa kunnassa oli se, että verkostotyö oli pysähtynyt, epäselvää tai epäsäännöllistä, jonka vuoksi verkostotyön kehittämiseen tarvittiin tukea. Henkilöstövaihdokset, joita saattoi olla useita, niin kunnan sisällä kuin yhteistyötoimijoissa, vaikuttivat verkoston toimivuuteen. Myös korona-ajalla nähtiin olleen vaikutuksia verkostotyöskentelyn heikentymisessä. Verkostoissa roolit ja rakenteet olivat myös epäselviä ja kokouksista kuvattiin, että ne saattoivat olla keskustelevia, mutta tavoitteellisuus ja vaikuttavuus puuttuivat verkostotyöskentelystä.

Kummikunnista kuvattiin, että kehittämistyöhön kaivattiin ulkopuolista fasilitointia. Nähtiin, että jos kehittämistyö olisi pitänyt tehdä omalla resurssilla, se olisi helposti jäänyt tekemättä. Verkostotyön kehittäminen ei olisi ollut painoarvoltaan niin suuri, että se olisi saatu toteutettua ilman ulkopuolista tukea. Kummikuntien monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen osalta tuotiin myös esiin, että nuorten osallisuutta haluttiin tuoda vahvemmin esille ja verkostotyön mahdollisuutta olla toteuttamassa kunnan nuorisopolitiikkaa. Muutamissa kummikunniksi valituissa kunnissa ohjaus- ja palveluverkoston tehtävää hoiti

hyte-ryhmä, johon toivottiin varmistusta, että nuorten asiat tulevat verkostossa käsitel-lyksi. Myös ihan verkoston jäsenten tunteminen ja verkoston jäsenten välisen yhteistyön vahvistaminen olivat syitä, joihin kehittämistyöllä haluttiin saada etenemistä.

Kummikuntien työskentelyjen tavoitteiksi nousivat seuraavat teemat

- Verkostojen rakenteiden ja tehtävien selkiyttäminen.
- Verkostotyöskentelyyn osallistuvien roolien kirkastaminen.
- Tavoitteellisen työn vahvistaminen.
- Yhteisen vuosikellon ja toimintamallin rakentaminen.
- Nuorten osallisuuden lisääminen ja heidän asioidensa käsittely.
- Yhteistyön vahvistaminen erityisesti sote-toimijoiden, koulujen, poliisin ja päätök-senteon suuntaan.
- Asiakasymmärryksen ja ilmiöpohjaisen työotteen vahvistaminen.

Kummikunnat kuvaavat kehittämistyön päättyessä, että tavoitteet saavutettiin lähes täysin. Osissa kunnissa kokonaan. On kuitenkin todettava, että osassa kuntia tavoitteet saavutettiin vain osittain, koska aikaa meni paljon verkostojen uudelleen rakentamiseen tai uuden toimintakulttuurin todentuminen näkyy pitkällä aikavälillä. Jokaisessa kummi-kunnissa tehtiin kuitenkin toimenpiteitä kaikkien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kummikunnat kokivat, että roolit ja rakenteet selkiytyivät useissa verkostoissa. Lisäksi monissa kunnissa verkostotyöskentelyn tueksi koottiin vuosikelloja ja järjestettiin teema-tapaamisia. Myös nuorten osallisuuden koettiin kasvaneen, esimerkiksi hyte-ryhmissä/ yhdistelmäverkostoissa nuorten asioille oli oma pykälä kokouksissa, jolla varmistettiin nuorten asioiden käsittely. Tämän rinnalla kunnissa oli myös yhteistyötä nuorisovaltuus-tojen kanssa ja valmisteluryhmiä, jotka toivat nuoriin liittyvät asiat laajemman ryhmän käsiteltäväksi. Yhtenä menetelmänä nostettiin esiin myös osallistava budjetointi.

Verkostojen tunnettuus kasvoi hankeajana. Tämän voidaan nähdä johtuvan siitä, että verkoston viestintään kiinnitettiin huomiota. Myös verkoston yhteystiedot saatiin useam-malla paikkakunnalla julkiseksi ja verkoston toimintaa avattiin esimerkiksi some-postauk-silla, tiedotteilla ja verkkosivun kautta. Verkostoyhteistyö toi myös uusia yhteistyömuo-toja kuten yhteiskampanjat nuorten arjen ilmiöihin. Kummikuntien yhdyshenkilöt kokivat yhteistyön mielekkääksi projektiin päin ja heidän oma roolinsa kuten myös verkostojä-senten rooli selkeytyi hankkeen aikana.

Kuten todettu aiemmin, että osa tavoitteista oli sellaisia, joiden todentumista joudumme odottelemaan hankeajan yli. Toimintamallien ja rakenteiden juurruttaminen arkeen, esimerkiksi puheenjohtajan ja sihteerin tehtävien tai perehdytysmateriaalin toimivuus, todentuu ajan kanssa. On selvää hankkeen päättyessäkin, että yhteistyötä on syytä tii-vistää yhä hyvinvointialue toimijoiden kanssa. Myös verkostotyön vaikuttavuuden arviointi jäi monilla paikkakunnilla tilanteeseen, jossa sen aika on myöhemmin. Lähestulkoon yhteinen näkemys kummikunnilla oli siitä, että nuorisotyön tunnettuutta on hyvä lisätä päättäjien keskuudessa. Hankkeen aikana joissakin kunnissa tehtiin uudenlaisia kokeiluja seudullisen tai maakunnallisen yhteistyön edistämiseksi, esimerkiksi alueellisten tilai-suuksien osalta tai poliisin yhteistapaamisen merkeissä. Näitä kokeiluja on hyvä jatkaa.

Kummikuntien kanssa pohdittiin myös sitä mikä esti sen, ettei tavoitteet täyttyneet. Jo lähtötilanteessa kuvatut henkilöstövaihdokset olivat yksi olennainen syy myös tässä yhteydessä. Myös työn kuormittavuus ja resurssien niukkuus tulivat esille. Jos verkostotyö on yksittäisten ihmisten varassa, rakenne on haavoittuva, joskin kovin ymmärrettävä, kun puhutaan pienistä kunnista. Monen toimijan näkökulmasta verkostotyö jää muiden kiireiden jalkoihin. Sote-toimijoiden sitoutumattomuus näyttäytyi myös yhtenä syynä, että kummikunnissa koettiin, ettei tavoitteet täyttyneet täysin. Pohdittavaksi tuli, koetaanko nuorisolakiin pohjautuva verkostotyö lakisääteiseksi, omaan työhön kuuluvaksi. Käytännön työskentelyyn liittyen huomioitiin, että etäkokoukset heikensivät vuorovaikutusta verkoston jäsenten välillä. Loppukeskustelussa pohdittiin myös avoimesti tavoitteiden asettelua kehittämistyön käynnistyessä ja jälkikäteen voitiin todeta, että tavoitteet olisi voinut jäsentää konkreettisemmaksi tai ainakin, niin tavoitteiden toteutumista olisi voitu arvioida.

Kummikuntien loppukeskusteluissa puhuttiin myös siitä, mitä muita huomioita hankeaika on tuonut esiin monialaisessa yhteistyössä, kuin selvästi kummikuntien tavoitteiksi kirjatut kokonaisuudet. Kummikunnat kuvasivat kehittämisprosessia mielekkääksi ja tarpeelliseksi. Ulkopuolinen fasilitaattori toi ryhtiä, turvaa ja keskustelun jäsentämistä, sitä mitä oli kaivattu kummikunnaksi hakeutuessa. Pienet kunnat hyötyivät erityisesti selkeistä rakenteista, joita hankkeessa yhdessä kehitettiin ja matalasta kynnyksestä olla yhteydessä projektipäällikköön. Yhteistyö kummikuntien välillä toi oppimista ja tukea. Ja vaikka hankkeessa ei tehty kohdennetusti toimenpiteitä nuorisotyön vahvistamiseen liittyvään tavoitteeseen, kummikunnat arvioivat, että kehittämistyö vahvisti nuorisotyön asemaa kunnassa ja lisäsi ymmärrystä sen merkityksestä. Myös verkostotoimijoiden sitoutuminen vahvistui hankkeen aikana, ja syntyi uudenlaista yhteisöllisyyttä.

Haastattelut hyvistä verkostoista

Hankkeen päättyessä haastateltiin kolmen eri kunnan monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen yhdyshenkilöitä sekä kolmelta eri toimijalta kysyttiin sähköpostilla vastauksia kysymyksiin mikä/mitkä tekijä(t) on se, millä verkostotyö on saatu toimimaan ja mikä on mielestäsi juurisyy, miksi tämä verkostotyö ei toimi?

Tässä kootusti huomiot, mitkä nousivat haastatteluista ja sähköpostivastauksista jaoteltuna esitettyjen kysymysten alle:

Mikä on mielestäsi juurisyy, miksi tämä verkostotyö ei toimi?

- Henkilövaihtuvuus: Lähes jokaisessa kokouksessa joudutaan aloittamaan esittäytymisellä, koska osallistujat vaihtuvat usein. Tämä vaikeuttaa ryhmän dynamiikan ja luottamuksen rakentumista, mikä puolestaan hidastaa toiminnan kehittymistä ja jatkuvuutta.
- Sitoutumisen puute ja priorisointi: Osallistujien läsnäolo ei ole aina varmaa, osallistuminen riippuu usein siitä, kenelle ajankohta sopii tai mitä muita tehtäviä on meneillään. Kokoukset saattavat jäädä väliin muiden työtehtävien vuoksi, mikä viittaa siihen, ettei verkostotyötä priorisoida.
- Johtajuuden ja rakenteen puute: Vaikka kunnissa monialaisiin ohjaus- ja palveluverkostoihin on johtaja nimetty, puuttuu kunnista selkeä johtajuus, joka koordinoisi

nuorten hyvinvointityötä tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti. Ilman tavoitteellista ohjausta verkostot jäävät helposti hajanaisiksi tai irrallisiksi.

- Toiminnan epäselvyys ja siiloutuminen: Moni verkostotoimija ei näe selkeästi omaa rooliaan verkostossa, verkoston tavoite ja hyöty uupuu, tai verkoston suhde päätöksentekoon ei toteudu toivotunlaisesti. Lisäksi toimintakulttuurit eri organisaatioissa voivat törmätä, mikä vaikeuttaa yhteistyötä ja tietojen jakamista. Siiloutuminen estää yhteistä tavoitteellista työskentelyä. Verkostotyöskentelyn pohja on luottamuksessa ja avoimuudessa, jonka pitäisi toteutua.

Mikä / mitkä tekijä(t) on se, millä verkostotyö on saatu toimimaan?

- Selkeä rakenne ja vuosikello: Toimivissa verkostoissa on laadittu vuosikello/tai muu toimintasuunnitelma ja tavoitteet on kirjattu konkreettisesti. Vuosikello rytmittää työtä ja tuo ennakoitavuutta verkostotyöskentelyyn. Tällöin osallistujat tietävät mitä odottaa ja voivat valmistautua etukäteen tapaamisiin.
- Innostunut ja osaava vetäjä: Verkoston vetäjän sitoutuneisuus ja kyky johtaa moniammatillista ryhmää on keskeinen onnistumisen edellytys. Vetäjän täytyy ymmärtää sekä oman että muiden organisaatioiden/toimialojen näkökulmat, ja osata luoda yhteistä suuntaa ja turvallista työskentelyilmapiiriä.
- Roolitus ja yhteinen tavoite: Verkoston osallistujien roolit on määritelty, ja heidän odotetaan tuovan tietoa omalta toimialaltaan verkostoon ja vievän sitä takaisin omaan taustaorganisaatioon. Yhteinen identiteetti, kuten nuorten hyvinvoinnin edistäminen, toimii yhdistävänä tekijänä. Verkostotyöskentelystä pitää syntyä hyötyä jokaiselle jäsenelle.
- Luottamus ja turvallinen ilmapiiri: Ryhmän sisäinen luottamus on edellytys sille, että osallistujat kokevat työnsä merkitykselliseksi ja uskaltavat jakaa näkemyksiään verkostossa. Hyvä dialogi ja tunne siitä, että "olen tarpeellinen ja sain jotain myös itse" lisäävät sitoutumista.
- Tiedolla johtaminen ja tilannekuva: Toimivat verkostot hyödyntävät käytännön tietoa, arjen havaintoja ja tilastotietoa sekä tutkimuksia. Ne muodostavat yhteistä tilannekuvaa esimerkiksi nuorten ilmiöistä, ja verkostossa reagoidaan niihin yhdessä. On hyvä huomata, ettei tarvitse odottaa laajaa/valtakunnallista tutkimusta, vaan arjen signaalit riittävät ja varsinkin, kun niitä kootaan yhteiseen keskusteluun.

Hanke lukuina

Tavoitteena oli, että hankeaikana tavoitetaan 500 monialaisissa verkostoissa ja nuorten kanssa työskentelevää toimijaa. Hankkeen aikana toteutui kaikille avoimia tilaisuuksia yhteensä 37 kappaletta. Näissä tilaisuuksissa (mukaan lukien verkkotilaisuudet) oli kaikkiaan 1557 osallistujaa (ei yksilöityjä osallistujia tilaisuuksien kesken). Podcastin kuuntelukertoja toukokuun 2025 lopussa oli SoundCloudissa 585 ja Spotifyssä 165. Kummikuntien tapaamisia hankeaikana oli yhteensä 150 kappaletta ja kummikuntien vertaistapaamia oli 6 kappaletta, joissa oli yhteensä 75 osallistujaa.

Hankkeen aikana tavoitettiin siis kolme kertaa tavoiteltu määrä eri toimijoita nuorten monialaiseen yhteistyöhön kytkeytyen. Suurimmat kokonaisuudet, joissa toimijoita tavoitettiin, oli tiedolla johtamisen verkkokoulutus, nop-peruskoulutukset, Nuori 2025-ohjelmaosio ja monialaiset seminaarit.

Ysipykälä-hankkeen projektipäällikön loppupohdinta

On ollut mielenkiintoista tehdä hanketta, joka ei suoranaisesti kohdistu mihinkään uudistukseen, vaan jo olemassa olevaan lakipykälään. Pykälän toteutumisen taso kunnissa on vaihdellut vuosien varrella. Selvitysten perusteella kysymyksessä on ollut kuntien kehittämistarve monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaan, johon hankkeella on vastattu. Hankkeen valmisteluvaiheessa tehty laaja selvitys kunnille toi esiin millaisessa tilanteessa monialaiset ohjaus- ja palveluverkostot ovat. Selvityksen pohjalta pystyttiin toteamaan, että kehittämistyötä tarvittiin. Peilaten aiempiin monialaisiin ohjaus- ja palveluverkostoihin kohdentuviin kehittämishankkeisiin, nämä samat haasteet ovat toistuneet vuosien aikana. Myös ratkaisut tuntuvat toistavan itseään. Miksi tätä verkostotyötä ei sitten kaikkialla saada onnistumaan? On ollut rikastuttavaa saada näkökulmia toimivista verkostoista. En tiedä voiko sanoa yllättäen, mutta loppuviimein näistä toimivien verkostojen haastatteluista nousseet tekijät, jotka vaikuttavat verkostotyön onnistumisessa ovat samoja kuin haasteet, mutta näissä hyvien esimerkkien verkostoissa, nämä asiat toimivat. Ehkä siis, niin tämä hanke, kuin myös edelliset ovat olleet oikeiden neuvojen äärellä, mutta niiden käytäntöön vienti on monella tapaa riippuvainen kunnan toimintakulttuurista ja yhteistyömahdollisuuksista.

Hankkeen aikana todettiin, että nuorisolain tunnettuus monialaisessa yhteistyössä on niukkaa. Nuorisolain ysipykälästä sai kertoa monessa eri yhteydessä, vaikkakin monet toimijat totesivat, että tähän se yhteistyön tarkoitus on. Eli yhtymäpintaa toimijoilla on. Lisäksi nuoriin liittyen viimeisin VANUPO on ollut asiakirja, jonka odotettiin tuovan toimijat yhteen. Sen tunnettuus on kuitenkin ollut vielä heikompaa monialaisessa yhteistyössä. Pohdintaan on myös noussut, kenen laki nuorisolaki on. Tuleeko kunnan kaikkien toimijoiden toteuttaa nuorisolakia (tavoitetila ja lain henki) vai onko nuorisolaki ainoastaan nuorisotyön laki (arkirealismia). Esimerkiksi hyvinvointialueilla monen työntekijän mahdollisuus osallistua verkostotyöskentelyyn on vedetty minimiin ja organisaatiouudistuksen myötä kunnan verkostotyö nähdään ulkopuolisena. Ajattelutapa, että ”tehdään yhteistä työtä”, vaatisi toisenlaista ajattelua siitä kenen työtä tehdään, onko tarve pitää yllä organisaatorajoja. Myös kunnan sisällä esimerkiksi opetustoimesta ei nähdä välttämättä olennaisena osallistua monialaisen ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaan, koska heillä on ”omat” monialaiset verkostot. Työ toteutuu vahvasti organisaatiolähtöisesti, ei nuorilähtöisesti.

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli vahvistaa nuorisotyön asemaa kunnassa. Tähän tavoitteeseen ei kuitenkaan kohdentunut omia toimenpiteitä, vaan ajatuksena oli, että toimiva monialainen yhteistyö nostaa luontaisesti nuorisotyön asemaa. Hankkeen aikana kohdatiin myös nuorisotyön arvostukseen liittyvää keskustelua. Nuorisoalan pienuus, itsensä esiin tuominen ja nuorisotyön merkityksen ymmärtäminen viitoittivat keskustelua monialaisen yhteistyön onnistumisessa. Myös nuorisotyön johtamista sivuttiin, onko sillä merkitystä, kuka kunnassa nuorisotyötä johtaa ja millainen rooli nuorisotyönjohtajalla on monialaisessa ohjaus- ja palveluverkostossa. Monissa kunnissa ohjaus- ja palveluverkoston johtajana toimii nuorisotyön johtaja, joskaan kaikkialla ei näin ole. Nuorisotyön sanoittamista on tehty jo vuosien ajan. Herää kysymys kenelle nuorisotyötä sanoitetaan ja mitkä

ovat ne foorumit, joissa tätä voidaan tuoda esiin. Tähän kytkeytyy huomio myös tässä monialaisen työn yhteydessä; ennaltaehkäisevälle vapaa-ajalla toteutuvalla nuorisotyölle on haastavaa löytää vastinparia muista toimijoista. Nuorisotyön on helpompi löytää yhteys toisiin toimijoihin esimerkiksi etsivän nuorisotyön, työpajatoiminnan tai koulussa tehtävän nuorisotyön kautta, jossa voidaan tunnistaa myös nuorisotyön sosiaalipoliittinen ulottuvuus. Nuorisopolitiikka tai nuorisotyö ei sinällään riitä olemaan tarpeeksi arvokasta, että se nähtäisiin monialaisessa yhteistyössä olennaisena, kun yhteistyö on keskittynyt korjaavaan työhön. Ja samaan hengenvetoon on todettava, että nuorisotyötä kuitenkin kutsutaan usein ”tulipaloja” sammuttamaan, mutta piilekö tässäkin arvostus siinä, että tehdään korjaavaa työtä.

Näen kuitenkin erittäin tärkeänä, että nuorisotyöstä ollaan aktiivisesti monialaisessa yhteistyössä mukana, ysipykälään viitaten, myös koordinoimassa. Monialainen yhteistyö nuorisotyön näkökulmasta vaatii aktiivisen nuorten puolesta puhujan. On huomattava, että työn orientaatiot vaihtelevat ja se, mikä nuorisotyössä on tärkeää, ei välttämättä tule todennetuksi monialaisessa työssä. Tästä syystä nuorisotyöllä on mahdollisuus olla osana laajempaa hyvinvointityötä, tuomassa sellaista osaamista ja tietoa, mitä kenelläkään muulla toimijalla ei ole. En pysty liikaa painottamaan, mikä merkitys nuorisotyöllä on nuorten osallisuuden ja omaehtoisen toiminnan mahdollistamisessa. Monialaisen ohjaus- ja palveluverkoston kolmas tehtävä toteutuu nuorisotyössä, mutta monialaisessa yhteistyössä se onkin jo vähäisempää. Ehkä sen vuoksi se myös koetaan verkoston tehtävistä vaikeimmaksi, se mitä nuorten omaehtoinen toiminta tarkoittaa monialaisessa yhteistyössä on keskusteltava auki, ja se mitä teemme yhdessä nuorten toimijuuden edistämiseksi.

Hankkeen aikana kohdattujen työntekijöiden määrä on runsas. Mielikuva mikä kohtaamis-tilanteista välittyi, on vahvasti se, että työntekijöillä on vahva tahto tehdä hyvää nuorten eteen, mutta rakenteet haastavat työssä onnistumista. Myös mahdollisuudet edistää omaa työtä ja tuoda kehittämis ehdotuksia esiin koettiin vaikeaksi. Yhden monialaisen seminaarin aiheena oli miten tehdä toisin. Tuon päivän aikana ohjasimme keskustelua siihen suuntaan, millaisia ratkaisuja löytäisimme monialaisen yhteistyön parantamiseksi. Seminaarin keskustelu kuitenkin pysytteli pitkälti huolien ja haasteiden esiin tuomisessa ja huomasimme, miten vaikeaa oli tuottaa uusia ratkaisuja ja ideoita asioiden edistämiseksi. Työntekijöiden toive, että heitä kuultaisiin oman työnsä ja nuorten palvelujen kehittämiseksi tulisi kyllä ottaa tosissaan. Vuoropuhelu työntekijöiden, viranhaltijoiden ja päättäjien kesken on erityisen ajankohtainen strategioiden, hyvinvointisuunnitelmien ja toimialasuunnitelmien laatimisissa uuden valtuustokauden käynnistyttyä.

Nuorisolaki ei säädi sitä, millä organisaatiossa monialaisiin ohjaus- ja palveluverkostoihin tulee osallistua. Kuitenkin verkostolle määritellyt tehtävät edellyttävät tiettyjä valtuuksia verkostotyöskentelyä varten ja varsinkin, kun käytäntö näyttää sen, että monesti tiedonkulku on yksilöiden varassa. Vuonna 2011 julkaistu Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö -lakiopas toteaa, että verkostotyöskentelyyn osallistuminen kuuluu viranhaltijoiden normaaleihin työtehtäviin ja se tulee määritellä osaksi verkostoon osallistuvien viranhaltijoiden toimenkuvia. Kunnissa on ollut osittain epäselvää, kenen tehtävä on toimia verkoston johtajana ja siitä on esitetty hankeen aikana kysymyksiä. Tämä asia on kunnan itsensä päätettävissä ja lisäksi kunnassa tulee sopia, miten verkostossa esiin tulevat asiat viedään päätöksentekoon. Tämä millaisessa roolissa verkostotyöskentelyyn osallistutaan määrittää myös paljon verkostotyöskentelyn tasoa, ollaanko verkostossa

kiinni enemmän arjen ilmiöissä vai strategioissa ja suunnitelmissa. Tätä ei myöskään ole millään tavalla määritetty, joskin lakisääteiset tehtävät voisivat viitoittaa tässä tietä myös verkostotyöskentelyn tasoon. Tämä voi olla myös yksi tekijä, joka haastaa kunnissa sitä, miten ohjaus- ja palveluverkosto sijoittuu suhteessa toisiin verkostoihin. Jos ei ole selkeää kuvaa, millä tasolla verkostossa työskennellään, ei yhteyttä toisiin verkostoihin helposti löydy.

On todettava hankkeen päättyessä, että tavoitteet, joita hankkeella haettiin ovat vaikeita todentaa. Useiden tavoitteiden toteutuminen näkyy vasta pidemmän ajan kuluessa ja hankeaika ei riitä tilanteen seuraamiseen. Olisi siis tärkeää, että ainakin kummikuntien osalta seuranta tehtäisiin. Hankkeeseen osittain liittynyt valtakunnallinen työryhki jää merkittävään rooliin monialaisen yhteistyön edistämässä. Tähän liittyen jokaisella työryhkin toimijalla onkin oma kokonaisuutensa edistettäväksi hankkeen jälkeen. Ministeriössä edistetään tiedolla johtamista ja käydään taustakeskusteluja nuorten monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaan liittyen indikaattoripaketista ja käydään keskusteluja kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelman yhteyteen kytkeytyvästä yhteistyöstä. Aluehallintovirastojen toteuttama peruspalvelujen seuraava arviointi voisi tarkastella laadullisesti monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen toimintaa. Kuntaliitto taas levittää hankkeesta tuotettuja materiaaleja ja kokoaa kummikunnat yhteen hankkeen päätyttyä.

Hankkeen aikana useissa kummikuntatyöskentelyissä on tuotu esiin nuorisotyön aluekoordinaattoreiden mahdollisuus edistää monialaisten ohjaus- ja palveluverkostojen työskentelyä. Aluekoordinaattoreiden toiminta perustuu alueellisiin toimintasuunnitelmiin, jotka toimitetaan rahoitushakemuksen yhteydessä. Aluekoordinaatio vastaa siis toiminnallaan paikallisiin ja alueellisiin tarpeisiin ja valtakunnallisesti aluekoordinaatioon ei ohjata suoraan työtehtäviä. Aluekoordinaattoreiden kanssa on tehty yhteistyötä hankkeen aikana mm. erilaisten tilaisuuksien ja puheenvuorojen järjestämisen sekä monialaisten seminaarien osalta. Aluekoordinaattoreille on tiedotettu hankkeen tuotoksista, jotka jäävät käyttöön hankkeen jälkeen, ja joiden kautta myös heillä on mahdollisuus edistää omassa roolissaan monialaista työtä. Se, miten yhdenvertaisesti ja läpileikkaavasti aluekoordinaatioalueilla monialaisen työn edistäminen näkyy jatkossa, riippuu aluekoordinaattorista, alueen tarpeista ja toiminnan rahoittajasta.

Huomioitavaksi, että Ysipykälä-hanke on toteutunut kuplassa, jossa työ on keskittynyt monialaisen yhteistyön ja verkostotyön haasteisiin ja niiden ratkaisuihin. Tästä syystä tulokulma verkostotyöhön on värittyntä ja sen rinnalle haluttiin haastatella sellaisia verkostoja, joiden työskentelyn nähdään onnistuneen. Lisäksi kummikunniksi oli haikautunut sellaisia kuntia, joissa jo varsin hyvin toimivaa verkostoa olisi haluttu kehittää eteenpäin. Tässä yhteydessä huomataan kehittämistyön eri tasoja. On eri asia perustaa verkostoa kuin pohtia lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman prosessia toimijoiden ja päätöksenteon välillä. Ysipykälä-hankkeen huomiot pohjautuvat siis paljon verkostotyöskentelyn perustaan.

Hankeaikana on myös pohdituttanut, onko ysipykälän mukainen ohjaus- ja palveluverkosto ryhmä vai verkosto vai yksi osa nuorten palveluiden verkostokokonaisuutta ja kuka verkostokokonaisuutta johtaa? Vai nähdäänkö ysipykälän monialainen ohjaus- ja palveluverkosto kaikkia nuoria koskevien verkostojen sateenvarjoverkostona? Voidaanko tehdä oikeita asioita, jos ei tiedetä rinnalla toimivien ryhmien tavoitteista, keskusteluista,

tiedosta? Tätä verkostokokonaisuuden pohdintaa on tuotu esiin myös 2016 julkaistussa Ryhmistä verkostoksi ja verkoston toiminta laadukkaaksi - Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen loppujulkaisussa. Tuossa yhteydessä Anu Gretschel tuo esiin, ettei yksi nuorten monialaiseksi ohjaus- ja palveluverkostoksi nimetty ryhmä pystynyt tuomaan ratkaisua monialaisen verkostoyhteistyön haasteisiin. Tähän samaan loppupäätelmään päästään myös Ysipykälä-hankkeen tuloksissa.

Lähteet

Anu Gretschel ja Timo Mulari: Ryhmistä verkostoksi ja verkoston toiminta laadukkaaksi - Monialaisten yhteistyöverkostojen kehittämishankkeen loppujulkaisu. 2016. Saatavilla: [Mulari-Gretschel.pdf](#)

Eila Kauppinen & Tomi Kiilakoski. Mikä hemmetin NUPS? Tutkimuksen ja käytännön vuoropuhelua vuodesta 2011. 2023. Nuorisotutkimusseura. Saatavilla: [Esityksen otsikko](#)

Juha Nieminen. Vastavoiman hahmo – Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. 2007. Nuorisotutkimusseura.

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma hallituskaudella 2023–2027: Valtioneuvoston periaatepäätös. Saatavilla: [Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma hallituskaudella 2023–2027 : Valtioneuvoston periaatepäätös - Valto](#)

Kuntaliitto. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Saatavilla: [Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen | Kuntaliitto.fi](#)

Kuntaliitto. Mikä ihmeen hyte? Luottamushenkilöopas hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. 2025. Saatavilla: [Mikä ihmeen hyte? Luottamushenkilöopas hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä | Kuntaliitto.fi](#)

Sami Niemi (toim.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnissa. 2024. Kuntaliitto. Saatavilla: [Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnissa | Kuntaliitto.fi](#)

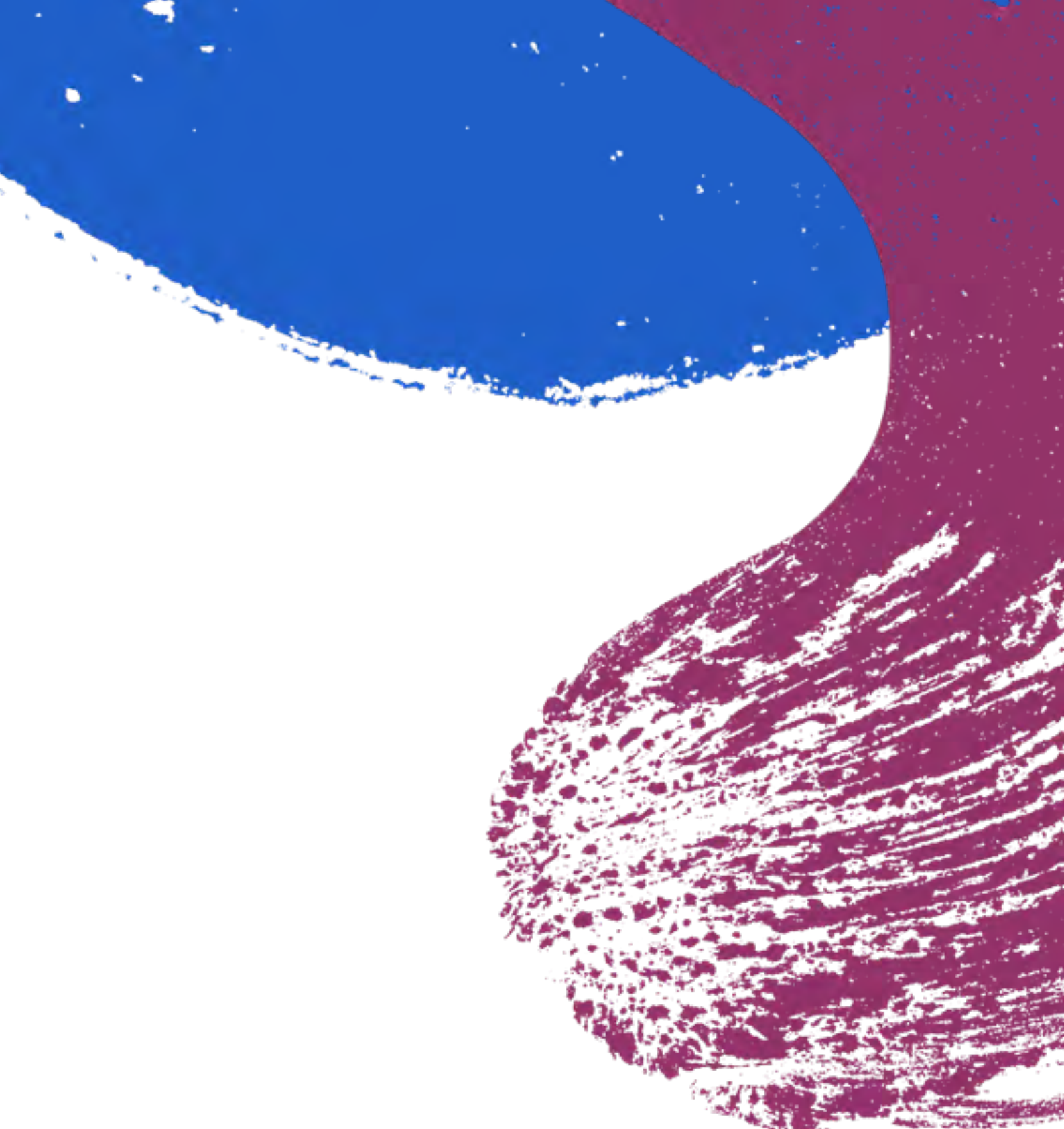
Tomi Kiilakoski, Viljami Kinnunen & Ronnie Djupsund. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. 2015. Nuorisotutkimusseura.

Tomi Kiilakoski. Nuorisotyön opetussuunnitelma: nuorisotyö kasvatuksellisena prosessina. Nuorisotutkimus 2013

Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet. 2017. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Vahvistetaan nuorten hyvinvointia monialaisin toimenpitein. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma (VANUPO) 2024–2027. Saatavilla: [Vahvistetaan nuorten hyvinvointia monialaisin toimenpitein. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma \(VANUPO\) 2024–2027](#)

Raportissa on hyödynnetty tekoälyä aineistojen koonnissa.

Ysipykälä-hankkeen loppuraportti

Helsinki 2025